

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta lesnická a dřevařská
Katedra myslivosti a lesnické zoologie

**Česká zemědělská
univerzita v Praze**

**Lesnický deník pro děti – výuková pomůcka pro
vzdělávání na ZŠ**

Bakalářská práce

Autor práce: Jan Šoltys

Vedoucí práce: MgA. Ing. Jana Adámková, Ph.D.

2023

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta lesnická a dřevařská

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jan Šoltys

Lesnictví
Provoz a řízení myslivosti

Název práce

Lesnický deník pro děti – výuková pomůcka pro vzdělávání na ZŠ

Název anglicky

The forestry diary for children – a teaching tool for education at primary school

Cíle práce

Cílem práce je připravit koncept praktických výukových hodin pro „nezasvěceného“ pedagoga bez lesnického vzdělání pro výuku mimo školní prostředí po dobu celého školního roku. Hlavním cílem je vytvořit návod a koncept praktické výuky za pomoci využití všech smyslů a metodicky a didakticky jej zpracovat.

Metodika

V rešerši je úkolem vytvořit jednoduchý historický přehled o vzniku, historii a vývoji lesnické pedagogiky, seznámit se se základy lesní pedagogiky a definovat její principy. Do rešerše je úkolem zahrnout i problematiku vztahu myslivosti a lesnictví, ale i jejich provázanost s ohledem na lesnickou pedagogiku. Dále zmínit a rozvést možnosti vzdělávání dětí v mysliveckých či enviromentálních kroužcích a shrnout metodické i didaktické aspekty/výhody a hrozby výuky a vzdělávání v mimoškolním prostředí – v přírodě.

V metodické části je úkolem vytvořit detailní odborný návod pro „nezasvěceného“ pedagoga, který povede děti ve vzdělávání při vycházkách do lesa a přírody. Návod je určen jako nástroj pro výuku dětí po dobu celého školního roku – předpoklad pravidelných vycházek do lesa je 2x za měsíc. Metodický návod pro pedagoga bude rozdělen do 4 částí podle ročního období a dále podle měsíců a dnů v přírodě. Praktickým úkolem je navázat spolupráci s konkrétní školou/třídou či mysliveckým kroužkem a prakticky vytvořit nejen podrobný metodický a didaktický návod pro každou vycházku, ale lesnický deník s dětmi prakticky zpracovat. Součástí práce v přílohách je detailně metodicky zpracovaný celý návod pro pedagoga na období září – červen a dále konkrétní lesnické deníky v elektronické verzi vypracované dětmi v období září – leden (z důvodu včasného odevzdání závěrečné práce).

Harmonogram zpracování

Do 30. června zpracuje detailní koncept a popis metodického návodu pro pedagoga na celý školní rok. Literární rešerši student průběžně konzultuje se školitelem a zpracuje ji do 31. srpna 2022. Nejpozději do

30. září 2022 zpracuje připomínky k rešerši. Od září 2022 – ledna 2023 průběžně spolupracuje s konkrétní třídou/kroužkem a pomáhá dětem zpracovat vlastní lesnické deníky. Celý rukopis bakalářské práce předloží ke kontrole vedoucímu práce do 31. ledna 2023. Dokončenou bakalářskou práci odevzdán v termínu duben 2023 na studijní oddělení FLD dle harmonogramu a pokynů vydaných k odevzdávání bakalářských prací.

Doporučený rozsah práce

30 – 50 stran

Klíčová slova

Lesní pedagogika, výukové pomůcky pro děti, materiály pro lesní pedagogy, environmentální výchova, myslivecké kroužky

Doporučené zdroje informací

JANKOVSKÁ, Zuzana. Lesní pedagogika a její vliv na děti předškolního věku. Liberec: Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodně-humanitní a pedagogická, 2015.

KAPUCIÁNOVÁ, Magdaléna. Lesní a venkovní pedagogika: příručka k projektu Alma Mater Studiorum. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-451-8.

Kollarova, D., & Nagyova, A. (2011). TEACHERS ' PERCEPTION OF THE BOOKS OF SUBJECTS OF ELEMENTARY REALIA WITH. 188–195.

LESKOVCOVÁ, Martina a kol. Environmentální výchova v České republice a v EU, systém environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. 1. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012. ISBN 978-80-87472-42-2.

UHRINOVÁ, Miriam. Vybrané didaktické aspekty prírodovedného vzdelávania v materskej škole. 1.vyd. Ružomberok: verbum, 2011. ISBN 9788080847869

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – FLD

Vedoucí práce

MgA. Ing. Jana Adámková, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra myslivosti a lesnické zoologie

Elektronicky schváleno dne 12. 5. 2022

doc. Ing. Vlastimil Hart, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 31. 8. 2022

prof. Ing. Róbert Marušák, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 24. 01. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Lesnický deník pro děti – výuková pomůcka pro vzdělávání na ZŠ vypracoval samostatně pod vedením MgA. Ing. Jany Adámkové, Ph.D. a použil jen prameny, které uvádím v seznamu použitých zdrojů. Jsem si vědom že zveřejněním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním dle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách v platném znění, a to bez ohledu na výsledek její obhajoby.

V Lázních Kynžvart dne 23. 3. 2023

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval MgA. Ing. Janě Adámkové, Ph.D., za vedení při sepisování bakalářské práce a cenné rady, které mi udělila a Mgr. Pavlíně Sedlákové a dětem ze ZŠ & MŠ Lázně Kynžvart za možnost vyzkoušet zpracovávané téma v praxi.

Abstrakt

Lesní pedagogika je klíčem ke vzdělávání dětí o lese. K rozšiřování povědomí o lesní pedagogice slouží mimo jiné i myslivecké kroužky při základních školách. V těchto kroužcích by také často rádi pomáhali lidé, kteří mají k dětem a přírodě blízko, avšak jim chybí potřebné informace a vzdělání.

Cílem této práce bylo připravit Návod pro vedení mysliveckého kroužku pro „nezasvěceného“ pedagoga bez lesnického vzdělání a bez zkušeností s lesní pedagogikou po dobu celého školního roku, a dále vytvořit výukovou pomůcku Lesní deník, který byl vypracováván přímo dětmi.

V rámci zpracování bakalářské práce byla navázána spolupráce s mysliveckým kroužkem při ZŠ & MŠ Lázně Kynžvart, ve kterém bylo cílem vyzkoušet obsah lekcí z Návodu a zpracovat Lesní deník. Kroužek navštěvovalo 14 dětí z prvního stupně základní školy pod vedením dvou pedagogů. Výukové hodiny byly rozděleny tematicky do čtyř částí podle ročních období, a to se čtrnáctidenní četností.

Byly vytvořeny dva dokumenty – Návod pro „nezasvěceného“ pedagoga a Lesní deník pro děti, které jsou výsledkem této bakalářské práce. Návod s definovaným tématem a cílem pro každou lekci, včetně seznamu pomůcek a aktivit jakož i zpracované Lesní deníky jsou uvedeny v příloze.

Návod pro „nezasvěceného pedagoga a lesní deník byly kladně ohodnoceny jak vyučujícími, tak žáky mysliveckého kroužku a osvědčily se tedy jako vhodné výukové pomůcky.

Klíčová slova: lesní pedagogika; výukové pomůcky pro děti; materiály pro lesní pedagogy; environmentální výchova; myslivecké kroužky.

Abstract

Forest pedagogy is the key to educating children about the forest. Primary School gamekeeping clubs are one of the means of spreading the awareness about forest pedagogy. Often, some people would like to help in these clubs and are close to nature and children, but they lack the necessary information and education.

The aim of this thesis is to devise Instructions for leading a gamekeeping club for the duration of a school year for an “uninitiated” educator without an education in forestry, and a Forest diary, a teaching aid to be filled out by the children.

Cooperation was established with the school's primary and kindergarten gamekeeping club, as part of the thesis, to test the completion of the thesis, to test the content of the lessons in the instructions and to fill out the forest journal. The club had fourteen members, children spanning first to fifth graders, led by two educators. The lessons were divided thematically into four parts according to the seasons, with a frequency of two weeks.

Two documents were created as result of this bachelor thesis – the Instructions with a list of lessons for the educator, and a Forest diary for the children. The Instructions with defined topics and aims for every lesson, including a list of aids and activities, as well as filled out Forest diaries, can be found in the attachments.

The Forest diary was positively evaluated by both the educators and the members of the gamekeeping club, and therefore proved itself to be a suitable teaching aid.

Key words: forestry education; teaching aids for children; material for forestry educators; environmental training, gamekeeping clubs.

Obsah

1. Úvod.....	11
2. Cíle práce	12
3. Rešerše Lesnictví a myslivost.....	13
3.1 Životní prostředí	13
3.2 Ekologie.....	13
3.3 Lesnictví.....	14
3.4 Myslivost	15
4. Lesní pedagogika	16
4.1 Co je lesní pedagogika.....	16
4.2 Lesní pedagogika v systému společenských věd.....	16
4.3 Lesní pedagogika ve vzdělávacím systému České republiky	17
4.4 Historie a vývoj lesní pedagogiky	18
4.5 Kdo je lesní pedagog a jaké jsou jeho cíle.....	19
4.6 Lesní pedagogika v Evropě.....	20
4.6.1 Lesní pedagogika v Rakousku	20
4.6.2 Lesní pedagogika na Slovensku.....	20
4.6.3 Lesní pedagogika v Německu.....	21
4.6.4 Lesní pedagogika v Polsku	21
4.6.5 Lesní pedagogika ve Finsku	22
4.7 Vztah myslivosti a lesnictví z pohledu lesnické pedagogiky	22
4.8 Didaktické aspekty vzdělávání v mimoškolním prostředí.....	23
4.8.1 Výhody.....	23
4.8.2 Překážky a hrozby.....	24
4.9 Myslivecké kroužky.....	24
5. Metodika	26
5.1 Návod pro „nezasvěceného“ pedagoga.....	26
5.1.1 Struktura návodu.....	27
5.1.1.1 Hlavní cíle	27
5.1.1.2 Výukové pomůcky	29
5.1.1.3 Motivace.....	29
5.1.1.4 Reflexe	29
5.1.1.5 Hrozby pro pedagoga a jejich minimalizace	29
5.2 Lesní deník.....	30
5.2.1 Struktura lesního deníku	30
5.2.1.1 Hlavní a dílčí cíle v Lesním deníku	31

5.2.1.2 Pomůcky pro vyplnění deníku.....	31
5.3 Nástroje pro tvorbu návodu a pracovních listů lesního deníku	32
5.4 Otevřené otázky pro zhodnocení zpětné vazby	32
6. Výsledky	34
6.1 Výstupy z Návodu pro „nezasvěceného“ pedagoga	34
6.2 Výstupy z Lesního deníku	35
6.3 Výsledky zhodnocení didaktických pomůcek	39
7. Diskuse.....	41
7.1 Různé techniky vypracování pracovních listů Lesního deníku	42
7.2 Spolupráce mladších a starších žáků	42
7.3 Odborníci z praxe.....	42
7.4 Další využití pracovních listů	43
7.5 Mobilní telefon do přírody ano či ne	43
7.6 Materiál pro zhotovení Lesního deníku	44
8. Závěr	45
9. Seznam literatury a použitých zdrojů.....	46
10. Seznam příloh	51

1. Úvod

Lesní pedagogika je specifickou součástí při environmentálním vzdělávání dětí. Formou kontaktní výuky v lesním prostředí poskytuje široké spektrum informací o lese, jeho ekologických a celospolečenských funkcích, využitelnosti lesních produktů a možnostech, jak v něm trávit volný čas.

K rozšiřování povědomí o přírodě slouží mimo jiné i myslivecké kroužky při základních školách a různých „domech přírody“. Tyto kroužky často vedou lidé, kteří mají k dětem a přírodě blízko, ale chybí jim odborné lesnické vzdělání. A právě tito lidé potřebují praktický návod, jak vést myslivecký kroužek a předávat mladé generaci informace o tom, jak pracovat s lesem a zvěří.

Cílem mé práce je sestavit praktický Návod pro vedení mysliveckého kroužku během celého školního roku a vytvořit novou didaktickou pomůcku Lesní deník, který by si děti vytvářely samy do připravených šablon.

V teoretické části je zpracován pohled na lesní pedagogiku a environmentální výchovu v rámci systému vzdělávání dětí, jejich vazby na ostatní společenské vědy. Zajímavým je také přístup k lesní pedagogice v zahraničí odkud byl převzat její základní rys a to, že je provozuje výhradně člověk s lesnickým vzděláním a praxí.

Při praktickém zpracovávání tématu bylo nutno přihlídnout k individuálním schopnostem dětí, které v dnešní době často tráví svůj volný čas u počítačů a mobilních telefonů a jejich praktická zkušenost s volnou přírodou je minimální. Jistou výhodou poskytl fakt, že základní škola, na které byl Návod pro vedení mysliveckého kroužku vyzkoušen, se nachází v malém městě a v blízkosti lesa v Chráněné krajinné oblasti Slavkovský les a místní děti nejsou ještě natolik vzdáleny přírodě. Lesní deník byl navržen tak, aby umožňoval každému dítěti zpracovat požadovaná témata tak, jak je cítí. Žádný výsledek není špatný, jen s takovou motivací je možné rozvíjet přirozenou zvědavost dětí.

2. Cíle práce

Cílem práce bylo připravit koncept praktických výukových hodin pro „nezasvěceného“ pedagoga bez lesnického vzdělání – Návod pro vedení mysliveckého kroužku tak, aby podle něj byl schopen vést děti po celý školní rok. Součástí Návodu je vždy vymezení témat a cílů pro danou schůzku, seznam pomůcek a aktivit, prostřednictvím kterých je u dětí povzbuzován jejich zájem o přírodu, lesnictví a myslivost. Výukové hodiny na sebe navazují volně a využívají přirozeného cyklu čtyř ročních období a jsou umístěny jak do učebny, tak do volné přírody. V průběhu kroužku se děti budou setkávat i s odborníky specializujícími se na jednotlivé oblasti lesnictví a myslivosti a budou mít možnost vyzkoušet si prakticky činnosti, které patří k jejich profesi.

Konečným výstupem ročního běhu mysliveckého kroužku bude dětmi zpracovaný Lesní deník – nově vytvořená pomůcka, do které si budou moci různými technikami zaznamenávat zážitky z jednotlivých hodin kroužku a současně jim bude i pomůckou při přípravě na následující schůzku.

3. Rešerše Lesnictví a myslivost

Pakliže má tato práce zpracovávat témata environmentálního vzdělávání a lesní pedagogiky, je zde na místě vysvětlit alespoň některé pojmy jako jsou environment, ekologie, lesnictví nebo myslivost, protože představují výchozí prvky pro samotnou činnost lesního pedagoga.

3.1 Životní prostředí

Environment je novodobé označení pro životní prostředí. Jak je uvedeno ve Výkladovém slovníku environmentálních výrazů, existuje několik definic pojmu životní prostředí. Mezi tři nejčastěji zmiňované patří:

- definice dynamická přijatá na konferenci UNESCO v Paříži v roce 1967, která říká, že „životní prostředí je ta část světa, se kterou je živý organismus ve stálé interakci, to znamená, kterou používá, mění a které se musí přizpůsobovat“,

- definice tbiliská přijatá na konferenci v Tbilisi v roce 1979, jež vymezuje životní prostředí jako „systém složený z přírodních, umělých a sociálních složek materiálního světa, jež jsou, anebo mohou být s uvažovaným organismem ve stálé interakci“ a

- definice uvedená v § 2 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, tj. „životní prostředí je vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména: ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie“ (EnviWeb.cz, © 1999-2023).

Z výše uvedeného vymezení pojmu životního prostředí lze tedy vyvozovat, že život jako takový závisí na jeho stavu, proto je nutno poskytovat životnímu prostředí náležitou ochranu a koordinovat lidské činnosti tak, aby byly v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje tzn., že růst lidské společnosti musí být založena na harmonii hospodářského a společenského pokroku při plnohodnotném zachování životního prostředí (EnviWeb.cz, © 1999-2023).

3.2 Ekologie

Slovo ekologie má původ v řečtině. Spojením slov οἶκος = obydlí a λογία = nauka vznikl pojem, který charakterizuje oblast jíž se zabývá. Ekologie je definována jako „věda zabývající se vzájemnými vztahy mezi živými organismy navzájem a prostředím, v němž žijí“ (EnviWeb.cz, © 1999-2023).

Ucelenou část životního prostředí propojenou systémem ekologických vazeb označujeme jako ekosystém. Ten je v § 3 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí definován jako „funkční soustava živých a neživých složek životního prostředí, jež jsou navzájem spojeny výměnou látek, tokem energie a předáváním informací a které se vzájemně ovlivňují a vyvíjejí v určitém prostoru a čase“. Z hlediska ovlivnění člověkem jsou ekosystémy rozděleny na přírodní ty, které jsou člověkem ovlivněny jen nepatrně nebo vůbec, a na umělé jejichž struktura je člověkem ovlivněna, nebo cíleně vytvořena. Přirozené ekosystémy můžeme nalézt zpravidla na stanovištích s extrémními podmínkami pro člověka, nebo na územích spadajících do systému ochrany přírody. Za přirozený ekosystém můžeme i v dnešní době považovat pouště, vysokohorské oblasti, tajgu nebo území velkých národních parků. Pro středoevropskou krajinu jsou typické ekosystémy umělé pod menším či větším vlivem člověka. K nejvýznamnějším patří lesy, louky, pole, rybníky, ale také městské parky, brownfieldy či domácí „žížaliště“ vermikompostér (EnviWeb.cz, © 1999-2023).

3.3 Lesnictví

Česká republika patří k zemím s vysokou lesnatostí. Pozemky určené k plnění funkcí lesa, zjednodušeně les či lesní pozemky, pokrývají v současné době cca 34 % rozlohy státu a jejich výměra se od druhé poloviny 20. století soustavně zvyšuje. V souvislosti s kůrovcovou kalamitou z posledních let, by někdo mohl namítat, že tomu tak není, ale opak je pravdou. Odlesněné plochy nepřestaly být lesem a jejich vlastníci mají povinnost je opětovně zalesnit (Ministerstvo zemědělství, © 2009-2018a).

Lesnictví nebo také lesní hospodaření představuje soubor činností člověka v lese s cílem zachovat jejich biodiverzitu, produktivitu, regenerační potenciál, vitalitu a schopnost plnit současné i budoucí požadavky ekologické, ekonomické a sociální. Takto provozované lesnictví nazýváme funkčně integrovaným lesním hospodářstvím, které zajišťuje jak pokrytí poptávky po dřevě, tak ekologickou stabilitu a zisk. Proto se hovoří o třech pilířích lesního hospodářství: ekonomickém, environmentálním a sociálním. Trvale udržitelné hospodaření v lesích může být zajištěno jen při rovnováze jednotlivých pilířů, kdy žádný z nich nesmí převyšovat ostatní, protože pak by se celý systém zhroutil (Simanov, 2009).

3.4 Myslivost

Ministerstvo zemědělství (© 2009-2023) definuje v zákoně č. 449/2001 Sb., o myslivosti, myslivost jako soubor činností prováděných v přírodě ve vztahu k volně žijící zvěři, jako součástí ekosystému, a spolkové činnosti směřující k udržení a rozvíjení mysliveckých tradic a zvyků, jako součástí kulturního dědictví. Garantem myslivosti v České republice je Českomoravská myslivecká jednota.

V přirozeném ekosystému by zvěř byla jednou z jeho funkčních součástí, byla by konzumentem i po travou a její stavy by byly ovlivňovány jen jeho potenciálem. V krajině ovlivněné lidskou činností, s více či méně pozměněnou potravní nabídkou, a naopak chybějícími predátory se regulátorem populací zvěře stává právě člověk - myslivec. Přesto myslivec nerovná se lovec (Hromas, 2005).

Ministerstvo zemědělství, pod které problematika myslivosti spadá má stanoveny Strategické cíle v myslivosti do roku 2023. Jejimi hlavními body jsou:

- optimalizace početních stavů jednotlivých druhů zvěře podle věku a pohlaví v souladu se zájmy a požadavky vlastníků a nájemců honebních pozemků a přírodními podmínkami krajiny, které umožňují přirozený vývoj populací a ekosystémů bez škod zvěří,

- snaha o změnu charakteru dnešní jednostranně intenzivně využívané kulturní krajiny jako životního prostředí nejen lidí, ale i volně žijících živočichů a zvěře ve prospěch větší rozmanitosti krajiny a hospodaření v krajině (střídáním plodin, rozčleněním současného velkoplošného hospodaření) a zvýšit obecné povědomí o funkci myslivosti v oblasti péče o přírodu, podpořit komunikaci s veřejností a vzdělávání (Ministerstvo zemědělství, © 2009-2018b).

Zajištění ochrany původních nebo alespoň vhodných biotopů, podpora druhově bohatých rostlinných společenstev, zakládání celoročních zvěřních políček, krytových pásů a zabezpečení dostatku vodních zdrojů spolu s optimalizací stavů zvěře představuje cestu ke zlepšování životního prostředí zvěře (Hromas, 2005). K dosažení výše uvedených cílů je však nutná cílená spolupráce především s lesnickým a zemědělským sektorem, které obhospodařují většinu životního prostoru zvěře.

4. Lesní pedagogika

„Učit se od lesa v lese“ je mottem lesní pedagogiky v Rakousku. Netrávit čas ve školní lavici, ale hravou formou poznávat les. Děti by měly samy objevovat souvislosti v přírodě. Toto přímé setkání s lesem by také mělo přispět k pochopení jeho ochrany a péče o něj. Protože blízkost lesa probouzí v dětech lásku k životnímu prostředí a respekt k němu.

Prostřednictvím lesní pedagogiky se děti mohou naučit vědomosti jednoduchým způsobem tím, že jim umožní používat své smysly. Les prožívají všemi smysly: mohou se dotknout dřeva, cítit lesní půdu naboso, poslouchat hlasy ptáků, ochutnávat lesní plody, dívat se pod kůru lupou a cítit pryskyřici stromů (Waldpädagogik, © 2023).

4.1 Co je lesní pedagogika

Web Lesní pedagogika (© 2015a) uvádí, že lesní pedagogika patří k environmentálnímu vzdělávání o lese, vztazích a procesech probíhajících v něm. Je založena na prožitku, který nejlépe zprostředkují lesní pedagogové (lesník s pedagogickými znalostmi a zkušenostmi) nejlépe přímo v prostředí lesa. Zahrnuje aktivity určené pro širokou veřejnost přibližující les nenásilnou, a především zábavnou formou. Lesní pedagogika nepředstavuje pro školy a jiné vzdělávací instituce konkurenci při environmentálním vzdělávání, naopak se jeví jako zábavná forma předávání vědomostí, při které mohou být využity všechny smysly. Činnosti spojené s lesní pedagogikou bývají zpravidla provozovány přímo v lese pod vedením vyškolených lesníků. Ti se prostřednictvím praktických ukázek, her a různých srovnání snaží představit jak přírodní procesy v lese, tak i práci lesníků a lesních dělníků.

Podle Synka a Žatky (2012) je lesní pedagogika „jednou z forem environmentálního vzdělávání, které se primárně zaměřuje na les, vztahy a procesy, které v něm probíhají“. Dále pak tvrdí, že na les lze nahlížet jako na učebnu i hernu. Lesní pedagogika by se měla snažit probudit zájem o les pomocí zážitků za pomoci aktivity zúčastněných. Lesní pedagog by měl les představit nejen jako ekosystém, ale zdůraznit jeho význam pro společnost.

4.2 Lesní pedagogika v systému společenských věd

Společenské vědy jsou obecně vědy zabývající se člověkem a společností. Radíme mezi ně demografii, ekonomii, humánní geografii (též sociální geografii), kulturologii, pedagogiku, politologii, psychologii a sociologii (Wikipedie, © 2022).

Pedagogika je věda, která zkoumá podstatu, strukturu a zákonitosti výchovy a vzdělávání jako záměrné, cílevědomé a soustavné činnosti formující osobnost člověka v nejrůznějších sférách života společnosti. Studuje a kriticky hodnotí myšlenkové dědictví minulosti, sleduje vývoj školství, výchovy a vzdělávání v zahraničí a ve spolupráci s dalšími vědními disciplínami formuluje nové vývojové trendy pro různé oblasti výchovy a vzdělávání. Úzce spolupracuje s psychologii, zejména pedagogickou, ale v poslední době také s neurovědami a psychologii osobnosti (Smolík, 2020).

Pedagogika jako obecný obor se dále dělí na konkrétní pedagogiky např. hudební, výtvarná pedagogika nebo pedagogiku volného času.

Lesní pedagogika by, podle způsobu, jakým je prováděna, mohla být zařazena k pedagogice volného času – disciplíny pedagogiky, zaměřené na výchovné a vzdělávací prostředky, napomáhající autonomnímu a smysluplnému využívání volného času dětí, dospívajících i dospělých (Wikipedie, © 2021).

Mezi nejvýznamnější akce s lesnickou tematikou pro veřejnost, na kterých se lesní pedagogové podílejí jsou Dny za obnovu lesa, Den Země a Lesnický den v Ralsku. Pro základní školy je určen program Do lesa s lesníkem, na kterém se podílejí Lesy České republiky, s.p. a Nadace pro dřevo.

4.3 Lesní pedagogika ve vzdělávacím systému České republiky

Lesní pedagogiku a myslivecké kroužky lze v rámci vzdělávacího systému chápat jako součást environmentální výchovy. Podle Činčery (2011) je environmentální výchova součástí rámcově vzdělávacího programu a vybavuje žáky specifickými kompetencemi. Mezi tyto kompetence patří environmentální senzitivita, respekt k zákonitostem, schopnost řešit problémy a konflikty, výzkumné dovednosti a akční strategie.

Environmentální výchovu jako pojem použilo Ministerstvo životního prostředí na v dokumentu „Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty“ v roce 2000. „Pro účely ekopedagogické praxe ve školách a střediscích ekologické výchovy je proto možné (i vhodné) považovat pojmy „ekologická výchova“ a „environmentální výchova“ za stejnocenné ...“ (Máchal, 2000).

Ministerstvo životního prostředí (© 2008-2023) uvádí, že: „environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO) a environmentální poradenství (EP) jsou významnými preventivními nástroji politiky životního prostředí. V případě EVVO a EP se jedná

o celosvětově uznávané obory, které jsou po desítky let rozvíjeny i v České republice, kde se pro tuto oblast postupně vyvinul systém, zakotvený v politikách a strategických dokumentech, financovaný na různých úrovních, založený na spolupráci řady aktérů od veřejné správy, přes školy, výzkumné instituce, ekocentra a další poskytovatele EVVO. Ministerstvo životního prostředí je hlavním garantem EVVO a EP v České republice. Podpora systému je zajišťována především formou legislativních norem a diferenciovaných finančních programů, rozvíjením metodik, informováním a osvětou veřejnosti, komunikací s veřejností nebo podporou funkčních sítí středisek ekologické výchovy a environmentálních poraden.“

V současné době je pro vzdělávání dětí aktuální Akční plán EVVO na léta 2022 - 2025 ke Státnímu programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a environmentálního poradenství na léta 2016–2025. Dokument vzala vláda na vědomí dne 13. prosince 2021. Stanovuje aktivity, které mají zejména MŽP a MŠMT realizovat v letech 2022-2025 na podporu rozvoje systému EVVO a environmentálního poradenství v ČR. Zejména body Akčního plánu G - Zakotvení environmentálního vzdělávání a udržitelného rozvoje ve strategických a implementačních dokumentech pro vzdělávání v ČR, bod K - Vzdělávání pedagogických pracovníků škol a školských zařízení a pracovníků pracujících s dětmi a mládeží v nestátních neziskových organizacích v České republice a bod L - Využití vzdělávacího potenciálu kulturního a přírodního dědictví by měly zajistit pevné ukotvení environmentálního vzdělávání dětí (Ministerstvo životního prostředí, © 2022).

4.4 Historie a vývoj lesní pedagogiky

Myšlenka, že les může být k užitku i lesním pedagogům a že by se zde dalo vychovávat a učit, poprvé vznikla v 60. letech 20. století v Severní Americe. Dnešní koncept lesní pedagogiky se však výrazně od tehdejší představy liší, hlavně díky rozvoji environmentální výchovy směrem k trvale udržitelnému rozvoji. Za prvního lesního pedagoga lze považovat Josepha E. Cornella, který je uváděn ve více pramenech (Čech, 2015).

Jeho kniha *Sharing Nature with Children. The Classic Parents' and Teachers' Nature Awareness Guidebook* jejíž název lze přeložit jako *Sdílení přírody s dětmi*. Příručka o přírodě pro běžné rodiče a učitele obsahuje 42 tipů na aktivity a hry s dětmi různých věkových kategorií v přírodě. Každá z kapitol obsahuje informace o konceptech,

postojích a charakteristikách, které hra naučí, návrh místa, kde a kdy hry hrát, počtu potřebných hráčů a jejich doporučený věk. Součástí jsou četné fotografie a ilustrace. Cílem jednotlivých aktivit je poskytnout vhled do způsobů, jakými příroda funguje, včetně pochopení základních principů ekologie, stanovištních podmínek, potravních řetězců, a to vše prostřednictvím jedinečných smyslových požitků a možnosti zažít prostou zábavu. Toto dílo vychází z jeho vlastních zkušeností z pobytu v přírodě, vedení ekologické výuky a skautského oddílu (Cornell, 1979).

Čech (2015) uvádí, že se lesní pedagogika dostává do Evropy poté, co se rozšířila ve Spojených státech amerických. Nejdříve se koncepce lesní pedagogiky objevila v Rakousku a Německu.

Do českých zemí proniká lesní pedagogika koncem 90. let 20. století poté, co několik pedagogů Střední integrované školy lesnické ve Vimperku prošlo školením v Rakousku a s využitím rakouského modelu začalo pořádat akce pro děti a následně organizovat i kurzy pro lesní pedagogy (Randová, 2011).

4.5 Kdo je lesní pedagog a jaké jsou jeho cíle

Web Lesní pedagogika (© 2015b) definuje lesního pedagoga jako odborníka s lesnickým vzděláním nebo lesnickou praxí, který úspěšně absolvoval certifikovaný kurz lesní pedagogiky. Jeho vlastní profesní zkušenosti v kombinaci s dovednostmi nabytými během kurzu mu umožňují poskytnout účastníkům akcí lesní pedagogiky jedinečný prožitek v lesním prostředí – umí představit les, lesnictví a profesi lesníka prostřednictvím praktických ukázek a přímé interakce v lesním prostředí.

Cílem aktivit lesní pedagogiky je prohloubení vztahu k přírodě, osvojení si základních pravidel pohybu v lesním prostředí, zvýšení povědomí o náplni lesnické profese a činnostech při hospodaření v lese, představit dlouhodobou udržitelnost hospodaření s cílem udržitelnosti trvalé, a v neposlední řadě také připomenout významu správně provozované myslivosti. Jedinečnost lesních porostů poskytuje lesnímu pedagogovi nepřehledné možnosti ke zvýšení intenzity vjemů – les je možno percipovat všemi smysly – zrakem, hmatem, sluchem, čichem i chutí. A vlastní prožitek v tomto případě nelze nahradit (Lesní pedagogika, © 2015).

4.6 Lesní pedagogika v Evropě

Vzdělávání je klíčem pro udržitelný rozvoj a správné využívání obnovitelných zdrojů. I proto byla Evropskou komisí dne 20. září 2013 přijata nová strategie přístupu k lesnictví a činnostem s lesnictvím spojených, mimo jiné i myslivosti. Ve shodě s ní by členské státy Evropské unie měly více oceňovat potenciál a přínosy lesnictví pro společnost. Důraz má být kladen především na komunikaci s veřejností, která si většinou není vědoma toho, jak důležité lesnictví je a jakými způsoby přispívá k tzv. zelené ekonomice (Forestpedagogics, © 2017).

4.6.1 Lesní pedagogika v Rakousku

Počátky lesního školství v Rakousku sahají do 70. let minulého století, kdy byly lesními podniky připravovány naučné exkurze pro děti a mládež. Samotný termín lesní pedagogika se objevuje od 90. let 20. století ve spojitosti s lesnickou public relations (lesnickou veřejností). V roce 1993 se v Göttweigu v Dolním Rakousku uskutečnilo jednání pracovní skupiny k problematice lesnické a environmentální výchovy, na základě, kterého se začala rozvíjet spolupráce lesníků a pedagogů. Po první lesní škole založené ve Vídni v roce 1998 brzy následovalo také otevření první lesní školky v Grazu. V roce 2001 dochází k založení Asociace lesních pedagogů, která definovala poslání lesní pedagogiky a zajišťuje její koordinaci a rozvoj (Voitleithner, 2002).

Web Lesní pedagogika (© 2015c) uvádí, že roku 2002 je lesní pedagogika zakotvena v rakouském lesním zákoně. Je přístupná pro všechny věkové skupiny, ale mezi důležitou cílovou skupinu řadí děti. Čech (2015) však uvádí, že každý žák má sice povinnost absolvovat alespoň jednu mimoškolní akci, ale záleží na škole, zda to bude lesní pedagogika, sportovní, kulturní, nebo jiná činnost.

4.6.2 Lesní pedagogika na Slovensku

Jednou z nejstarších hromadných akcí na Slovensku spojenou s lesnictvím je „Apríl - mesiac lesov“ jejíž první ročník se uskutečnil již v roce 1946. Přestože se ještě nejednalo o akci lesní pedagogiky v tom pojetí, v jakém je předkládána v této práci, jejím cílem bylo upozornit na význam lesů pro společnost. Historie lesní pedagogiky se datuje do roku 2001, kdy první zaměstnanci bývalého Ústavu pro výchovu a vzdělávání pracovníků lesního a vodního hospodářství absolvovali školení lesních pedagogů v Rakousku. Na principech rakouské školy byl ústavem připraven vlastní osmidenní

vzdělávací program, který následně prošel akreditací na Ministerstvu školství SR (Maruščáková, 2010).

Maruščáková (2010) dále uvádí, že k nejvýznamnějším akcím, na kterých se slovenští lesní pedagogové podílejí, patří Lesnické dny, Evropský týden lesů a Den stromu v Lesnickém skanzenu, jejichž cílem je prezentovat široké veřejnosti význam lesa a lesnictví pro společnost.

4.6.3 Lesní pedagogika v Německu

V Německu není lesní pedagogika řízena spolkovou vládou, neexistuje zde ani jednotné vzdělávání lesních pedagogů ani jednotná koncepce environmentálního vzdělávání, to je upraveno vládami jednotlivých zemí. Nejvíce je lesní pedagogika propracována a rozšířena v Braniborsku, kde je od roku 1995 zakotvena ve spolkovém lesním zákoně. Aktivity lesní pedagogiky jsou určeny převážně pro děti v mateřských a základních školách a jsou podporovány ministerstvy lesnictví, hospodářství a školství. V ostatních spolkových zemích je výrazněji podporována environmentální výchova především v lesních školkách. Lesním pedagog nemusí mít lesnické vzdělání, ale zpravidla jím bývá vlastník lesa, lesník, pracovník environmentálního centra nebo myslivec (Prýlová, 2005).

4.6.4 Lesní pedagogika v Polsku

Lasy Państwowe (© 2018-2023) uvádějí, že environmentální výchova společnosti je jednou z priorit Státních lesů, které zaštiťují lesní pedagogiku v zemi. Vzdělávací nabídka Státních lesů je určena dětem, mládeži i dospělým, včetně osob se zdravotním postižením s cílem prohlubovat informovanost o lesním prostředí a udržitelném hospodaření v lesích. Dobré znalosti jsou základem pochopení kolektivní odpovědnosti za stav přírody.

Pro potřeby lesní pedagogiky tak bylo vytvořeno 57 lesních vzdělávacích středisek, 832 naučných (didaktických) stezek, 222 učeben lesní pedagogiky, 449 výukových přístřešků (tzv. zelené učebny), 116 parků a dendrologických zahrad, 1.539 výukových bodů a 2561 dalších drobných objektů (např. pozorovatelný, informační cedule, odpočívadla atd.). V roce 2021 se různých typů vzdělávacích aktivit organizovaných lesníky zúčastnilo asi 1,7 milionu lidí (Lasy Państwowe, © 2018-2023).

4.6.5 Lesní pedagogika ve Finsku

Lesní pedagogiku ve Finsku zajišťují různá občanská sdružení a firmy koordinované Finskou lesnickou asociací, která vydává a vyrábí výukové materiály pro školy a pořádá kurzy pro učitele. Cílem jejich spolupráce je zajištění základních znalostí o lesích a ochraně přírody. Mimoškolní aktivity mohou trvat jeden, ale jsou pořádány také týdenní kurzy obdobné našim „školám v přírodě“ a jsou pro školy bezplatné (Prýlová, 2005).

Finská lesnická asociace je součástí evropské sítě LEAF (Learning about Forests) zabývající se lesní pedagogikou. Ve Finsku pořádá každoročně Lesní kvíz s více než třicetiletou tradicí, jehož se účastní přibližně 3/4 škol (Finnish Forest Association, 2023).

4.7 Vztah myslivosti a lesnictví z pohledu lesnické pedagogiky

Hospodaření v lesích – lesnictví – přímo ovlivňuje životní prostor zvěře. Zvěř je přirozenou součástí lesního ekosystému přesto existují mezi lesníky a myslivci mnohé spory, především o škody, které zvěř působí v lesních porostech. Škody budou vznikat vždy, i kdyby byl počet zvěře minimální (ale pak nebudeme moci hovořit o chovu zvěře). Je zapotřebí dosáhnout takové výše škod, které by mohly být pokládány za tzv. škody úměrné nebo přiměřené (Novák, 2010).

Spousta lesních pedagogů je současně lesníkem i myslivcem, a tak mohou posluchačům přiblížit oba úhly pohledu na život zvěře v lesním prostředí. Lesník by „mohl“ chtít les bez zvěře, ideálně s přirozenou obnovou, nálety a sazenice by nebyly okousané a vytloučené, nemusel by je ošetřovat repelenty a stavět oplocenky, zvěř by mu nesloupávala ze stromů kůru a les by rostl jako z vody. Naopak snem některých „myslivců“ je les tak plný zvěře, že by si z každé vycházky mohli bez větší námahy odnést úlovek. Ale ani jeden z nich to, chválabo, nemůže mít (Svobodová, 2023).

Zde se lesnímu pedagogovi nabízí prostor k přiblížení kompromisů, které lesník s myslivcem musí přijmout, aby jejich činnosti vedly k environmentální rovnováze. V lese se nachází mnoho viditelných lesotechnických opatření proti škodám způsobovaných zvěří jako jsou např. nátěry repelenty, oplůtky a oplocenky, a také zařízení mysliveckých jako jsou krmelce, lizy se solí, zásypy pro drobnou zvěř nebo přezimovací obůrky. Objasnění jejich úlohy v péči o les a zvěř dává účastníkům dobrý základ pro pochopení jak vztahu lesník a myslivec, tak vztahu les a zvěř (Svobodová, 2023).

4.8 Didaktické aspekty vzdělávání v mimoškolním prostředí

Výuka v mimoškolním prostředí je jednou z efektivních strategií pro vzdělávání, kterou lze úspěšně zařadit do vzdělávacího procesu. Podle charakteru prostředí je svým přínosem vhodná jak pro přírodovědné předměty (např. školní zahrada, park nebo les), tak pro předměty humanitní (např. návštěva památek, výstav nebo divadla) (Zřetel, © 2009-2023).

Dle Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (© 2004) plní mimoškolní vzdělávání několik funkcí důležitých pro správný vývoj dětí. Jsou jimi především funkce:

- výchovně-vzdělávací, která spočívá ve snaze pedagoga předávat vědomosti, dovednosti a návyky a je charakteristická pro všechny edukační kolektivy,
- zdravotní, při níž jsou děti vedeny ke zdravému životnímu stylu, pohybovým činnostem a k potřebným hygienickým návykům,
- sociální, kdy setkávání dětí mimo školu napomáhá k vyrovnávání sociálních rozdílů a vytváření potřebných sociálních vazeb.

Environmentální výchova probíhá zpravidla v přírodě nebo kombinací hodin v učebně a v terénu. Nejčastější činností je pozorování přírody na vycházkách. S přibývajícím věkem dětí stoupá zájem o specializované kroužky jako jsou např. myslivost, rybářství, geologie nebo botanika. Mimoškolní vzdělávání má oproti školní výuce několik zvláštností k nimž patří dobrovolnost, program přizpůsobený zájmům, větší prostor pro individuální přístup, relativně neomezený časový prostor a především možnost realizace v motivačním prostředí. Aktivní výuka v přírodě učí žáky vědeckému a kritickému myšlení a směřuje k aktivnímu řešení problémových úloh (Pávkové, 1999).

Dále Pávková (1999) uvádí že přírodovědné zájmové kroužky prohlubují environmentální znalosti a rozvíjejí potřebu přírodu chránit. Přirozeného zájmu a citového vztahu dětí k přírodě lze využít k formování pocitu morální odpovědnosti za ochranu přírody a k vytváření správných postojů k životním hodnotám.

4.8.1 Výhody

Environmentální vzdělávání mimo budovu umožňuje poznávat přírodu všemi smysly, přináší nové příležitosti pro spolupráci dětí, sdílením svých zážitků navíc posilují své sociální vazby. Na vycházkách mohou aktivně bádát a objevovat, učí se samostatně nalézat řešení a přemýšlet v souvislostech. Jejich prožitky jsou spjaty se skutečným

světem, který je obklopuje, a i motivace je zpravidla větší než při výuce ve třídě. Pohybem v přírodě za každého počasí posilují svoji imunitu, zlepšují své motorické schopnosti a učí se bezpečnému pobytu v přírodě (Lipka, © 2019-2023).

4.8.2 Překážky a hrozby

Přestože je výuka v přírodě velmi atraktivní, není ji ani v dnešní době snadné praktikovat. Příčiny jsou různé – nejistota pedagogů, že takovou výuku zvládnou, náročnější příprava na výuku, chybějící vztah učitele k přírodě, administrativní požadavky spojené s bezpečností žáků a v neposlední řadě to může být finanční náročnost např. při zajišťování dopravy (Lipka, © 2019-2023).

Rizika se ale mohou vyskytnout i v případě, že se již podaří výuku v přírodě připravit a dojde k její realizaci. Účastníci mohou být zaskočeni nepříznivými povětrnostními vlivy, úrazem, náhlými zdravotními indispozicemi (zvracením v autobusu, alergickou reakcí po štípnutí hmyzem, únavou), ale také tím, že se umažou. K „povinné“ výbavě pedagoga patří proto mobilní telefon, lékárnička, lahev s pitnou vodou a v zimním období také několik termoizolačních fólií (Řídelová, 2014).

K dalším úskalím zvládnutí mimoškolních aktivit patří také odlišná dynamika skupiny, která může narušovat plynulost exkurze – děti reagují na podněty mnohem spontánněji, mají tendenci „zarazit se“ na nepodstatném detailu, nebo ti, co o probíraném tématu už něco vědí, předbíhají výklad pedagoga (Šamánková, 2011).

4.9 Myslivecké kroužky

Myslivecké kroužky se řadí ke kroužkům s environmentálním zaměřením. Jak uvádí Smutný (2007) jejich náplní není jen rozšiřování znalostí o přírodě, ale o všech elementech myslivosti. Jejich poskytovateli jsou různé veřejné a soukromé subjekty, ale nejčastěji vznikají při školách, domech dětí a mládeže nebo domech přírody. Práci s mládeží má ve svých stanovách zařazenu i Českomoravská myslivecká jednota.

Cílem mysliveckých kroužků není vyprodukovat myslivce profesionála, ale celkově rozvinout zájem dětí o přírodu a myslivecké zvyky a tradice. Přestože myslivost nabízí široké penzum témat, kvalita a rozsah předávaných informací značně kolísá v závislosti na osobě vedoucího kroužku – zapálení pro věc nemůže nahradit potřebné odborné znalosti. Návod pro vedení mysliveckého kroužku a Lesní deník vytvořené v rámci

zpracování této bakalářské práce by měly přispět ke zvýšení kvality vzdělávání dětí v mysliveckých kroužcích (Smutný, 2007).

5. Metodika

V rámci zpracování bakalářské práce byly vytvořeny a zpracovány dva dokumenty, které mají pomoci při výuce v mysliveckých kroužcích, a to Návod pro „nezasvěceného“ pedagoga jako příručka pro začínajícího učitele enviromentální výchovy nebo vedoucího mysliveckého kroužku a Lesní deník, který je didaktickou pomůckou učitele a jejíž součástí jsou pracovní listy určené k vypracovávání dětmi.

Návod pro „nezasvěceného“ pedagoga a lesnický deník byly následně vyzkoušeny v mysliveckém kroužku, se kterým dlouhodobě spolupracuji a kde občas vypomáhám.

Spolupráce s konkrétním mysliveckým kroužkem „Bystrá liščata“ byla navázána v západních Čechách, ve městě Lázně Kynžvart při základní škole ZŠ a MŠ Lázně Kynžvart.

Myslivecký kroužek navštěvovalo celkem 14 dětí prvního stupně. Devět chlapců a pět dívek ve věku 7-11 let, přičemž děti mladší v kroužku převládaly. Všechny děti se zapojily do tohoto projektu.

Vedoucí mysliveckého kroužku byla Mgr. Pavlína Sedláková, zkušená pedagožka, která kroužek zařizuje, se uvolila k provedení praktické části bakalářské práce v tomto kroužku. Některých hodin výuky se občasně účastnil i druhý, pomocný pedagog, který s myslivostí a lesnictvím nemá žádné zkušenosti.

5.1 Návod pro „nezasvěceného“ pedagoga

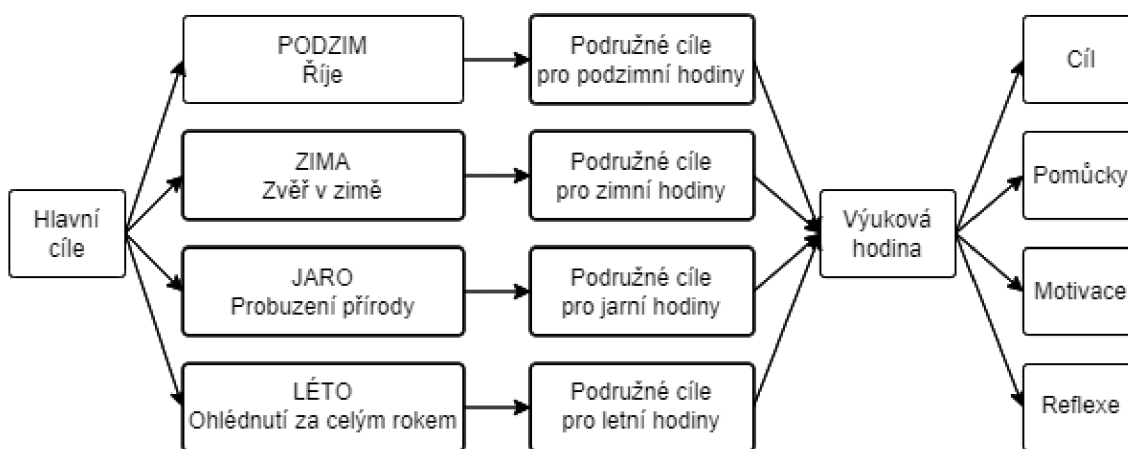
Návod pro „nezasvěceného“ pedagoga je obsáhlejším dokumentem a je určen pro vedoucího kroužku. Představuje strukturovanou osnovu vedení jednotlivých hodin během celého školního roku a zahrnuje jak hodiny v učebně, tak v přírodě (lese). Celkem bylo zpracováno 20 výukových hodin, a to s četností 2x za měsíc, vždy ve čtvrtek. Výukové hodiny v učebně počítají s časovou dotací cca 120 minut, u vycházek bylo počítáno s delší dobou, obvykle 240 minut z důvodu větší časové náročnosti. Jednotlivé výukové hodiny byly zpravidla rozděleny do několika kratších časových bloků, během kterých byla měněna činnost, a to především z důvodu udržení pozornosti dětí.

Návod pro „nezasvěceného“ pedagoga byl vytvářen v programu Microsoft Word. Časová dotace na přípravu jedné výukové hodiny je zhruba 45 minut. Tento časový údaj je ale velmi individuální, záleží na nápadu a vymyšlení formy provedení. Poté je potřeba

definovat potřebné pomůcky, motivaci a vymyslet závěrečnou reflexi, kterou se výuková hodina shrne.

5.1.1 Struktura návodu

Návod pro nezasvěceného pedagoga byl strukturován do hlavních a dílčích cílů, stanovených pro každou hodinu viz Obr. č. 1. Současně v něm byly specifikovány potřebné pomůcky, motivace k učení pro děti a reflexe, která napomáhá dětem si dílčí cíl výukové lekce lépe zapamatovat. Byl kladen důraz na to, aby struktura každé lekce byla vždy identická.

Obr. č. 1 Popis základní struktury Návodu pro „nezasvěceného“ pedagoga

5.1.1.1 Hlavní cíle

Témata jednotlivých výukových hodin byla navázána na roční období, aby si děti v průběhu roku uvědomily probíhající změny v přírodě. Pro každé období byl vytvořen hlavní cíl a pod tento cíl se přidružovaly další aktivity a témata vycházek. Pro jednotlivá roční období byl stanoven hlavní cíl, tedy směr tématu, kterým se jednotlivé dílčí hodiny ubírají viz Tab. č. 1. Počet letních hodin je nízký v souvislosti s koncem školního roku.

Roční období	Počet hodin	Hlavní cíl
podzim	5	Jelení říje (říje obecně)
zima	8	Zvěř v zimě
jaro	5	Příroda se probouzí
léto	2	Ohlédnutí za celým rokem

Tab. č. 1 Rámcová struktura rozložení výukových hodin.

V rámci čtyř hlavních cílů bylo stanoveno celkem 20 dílčích cílů, pro každou z dvaceti výukových hodin. Cíl každé hodiny byl specifický, ale odpovídal ročnímu období a hlavnímu cíli v ročním období, ve kterém se daná lekce konala viz Tab. č. 2.

Hlavní cíl	Dílčí cíle
PODZIM Říje	8. 9. 2022 Zahajovací hodina, stanovení pravidel
	22. 9. 2022 První poznávání lesa, jak se v lese máme chovat
	6. 10. 2022 Jelení říje, výlet s odborníkem z řad LČR
	20. 10. 2022 Sběr lesních plodů
	3. 11. 2022 Sovy - noční výprava s ornitologem
ZIMA Zvěř v zimě	18. 11. 2022 Přikrmování ptactva v zimě
	1. 12. 2022 Les v zimě
	15. 12. 2022 Stopy zvěře a myslivecká zařízení
	5. 1. 2023 Přezimovací obůrka, výlet s odborníkem od LČR
	19. 1. 2023 Bažantnice a obory, přednáška s odborníkem/bažantníkem
	2. 2. 2023 Stopy na obnově
	16. 2. 2023 Lovecká hudba, odborník - trubač
2. 3. 2023 Voda v lese	
JARO Příroda se probouzí	16. 3. 2023 Myslivecká mluva
	6. 4. 2023 Hmatové a čichové hádanky
	20. 4. 2023 Parohy
	4. 5. 2023 Rození mláďat
	18. 5. 2023 Ptačí zpěv - vycházka s odborníkem, ornitologem
LÉTO Ohlédnutí za celým rokem	1. 6. 2023 Přestavení lesa kamarádovi
	15. 6. 2023 Ohlédnutí se za celým rokem

Tab. č. 2 Struktura hlavních a dílčích cílů

5.1.1.2 Výukové pomůcky

Pro každou dílčí hodinu byly také doporučeny potřebné pomůcky. Tyto pomůcky můžeme kategorizovat na ty, bez kterých se výuka neobejde a jsou potřebné skoro při každé hodině, a dále na takové pomůcky, které se používají pouze výjimečně, a jejich vynechání, či výměna za jinou pomůcku by chod výukové hodiny nijak výrazně nenarušil. Mezi nutné pomůcky můžeme zařadit pracovní listy, obrázky, na kterých vysvětlujeme podstatu daného tématu, razítka, při noční výpravě čelovky, vábničky. Naopak pomůcky typu psacích a kreslicích potřeb, plyšových hraček, vyčiněných kůží, parohů a parůžků mohou být libovolně nahrazeny dle možností a uvážení „nezasvěceného“ pedagoga.

5.1.1.3 Motivace

Ve všech výukových blocích byla stanovena motivace. Podrobně rozepsané téma dané lekce a cesta, prostřednictvím které se nové vědomosti snažíme dětem předat. Motivací byla většinou hra či zážitek z dané hodiny, něco, co si děti zapamatují a vytvoří si na to vzpomínky pro kvalitní zapamatování dané lekce.

5.1.1.4 Reflexe

Jednotlivé lekce končily reflexí, kdy jsme se s dětmi ohlédlí za uplynulou hodinou, prodiskutovali, co nového viděly, naučily se a objasnili případné dotazy. Cílem reflexe bylo tedy utvrzení nově nabyté vědomosti.

5.1.1.5 Hrozby pro pedagoga a jejich minimalizace

„Nezasvěcený“ pedagog musí zohlednit následující aspekty:

- přestože se nejedná přímo o školní vyučování, vedoucí kroužku přebírá v průběhu vedení kroužku plnou zodpovědnost za svěřené děti,
- během aktivit budou děti často vystaveny zvýšenému riziku vzniku úrazu např. při přesunu na místo konání aktivit, při pohybu v lese, jízdě autobusem atd.; pedagog musí dbát zvýšené opatrnosti,
- do kroužku se může přihlásit také dítě se speciálními potřebami, v tomto případě je vhodné zkontaktovat jeho potřeby a limity s rodiči.

Do výuky byli zapojeni také externisté. Odborníci na dané téma, kteří děti v táhli do praxe, ukázali jim, kde a s čím pracují, a představili dětem cíle jejich zájmů. Pozvaným odborníkem byl: oborník, trubač, lesní pedagog pod záštitou LČR a ornitolog.

Dále je zapotřebí uvědomit si, že časová náročnost pro vedoucího kroužku není totožná s délkou výukových hodin – je nutno zohlednit přípravu pomůcek a zpravidla také obhlídku místa, kde se mají konat terénní aktivity. Přednášky s odborníky (např. odborník nebo ornitolog) je třeba, s ohledem na jejich pracovní vytíženost, plánovat s dostatečným časovým předstihem.

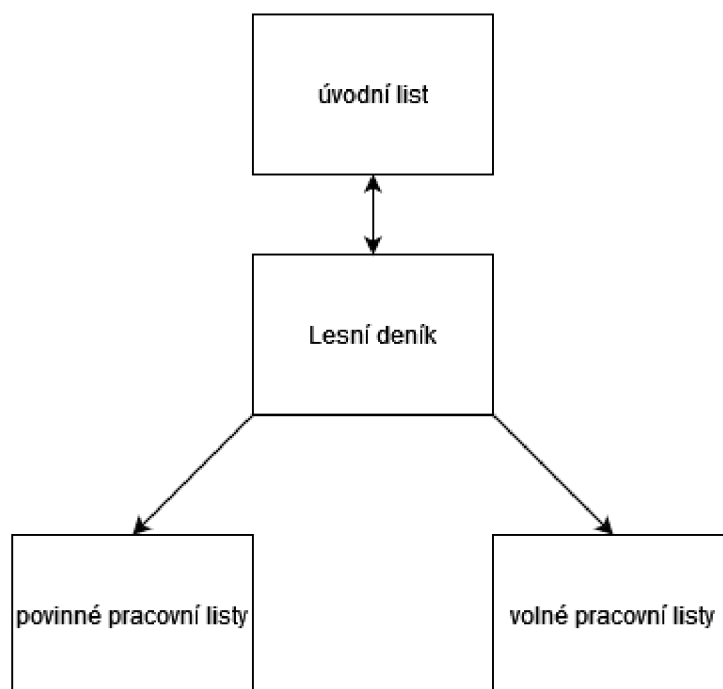
Časová dotace na přípravu je tedy velice náročná, o to více z důvodu, že „nezasvěcený“ pedagog má určité mezery ve vzdělání a jisté souvislosti si bude muset dohledávat. Velmi těžko se tedy určuje daná časová dotace, a to právě z důvodu rozdílného vzdělání „nezasvěceného“ pedagoga a neznalosti jeho konkrétních podmínek a možností, ve kterých se rozhodne kroužek vést. Nicméně se můžeme řídit alespoň pravidlem, že doba přípravy na jednu výukovou hodinu bude jednou tak delší než doba trvání samotné výukové hodiny.

5.2 Lesní deník

Lesní deník je didaktická pomůcka vedoucího kroužku, která úzce souvisí s Návodem a je určen pro děti navštěvující kroužek. Deník je tvořen deskami rychlovazače, do kterých si děti během roku postupně vkládaly jednotlivé vypracované pracovní listy. Lesní deník je tedy výstupem z hodin, který zpracovávaly samy děti na základě nově nabytých informací a zážitků v lese. Šablony Lesního deníku jsou vodítkem ke zpracování, samotný obsah dotvářely děti pomocí obrázků či krátkého popisku.

5.2.1 Struktura lesního deníku

Lesní deník je určen dětem ve věku 6-11 let, tj. mladší školní věk. Z tohoto důvodu je členěn do velmi jednoduché struktury viz Obr. č. 2, aby děti nebyly odrazeny od plnění úkolů jejich náročností a vše chápaly jako hru. Lesní deník je tvořen úvodním listem, který si děti vytvořily a vyzdobily samy, případně s pomocí učitele. Dále jsou v Lesním deníku číslované pracovní listy, které děti vypracovávaly povinně v rámci výukových lekcí anebo dobrovolně při samostatné práci doma. V druhém případě se jednalo o takzvané „volné“ pracovní listy. Celkem bylo vytvořeno 7 povinných a 12 dobrovolných pracovních listů.

Obr. č. 2 Struktura Lesního deníku

5.2.1.1 Hlavní a dílčí cíle v Lesním deníku

Obsah povinných pracovních listů odpovídal tématem hlavním a dílčím cílům Návodu pro pedagoga, povinné pracovní listy byly vytvořeny podle každého dílčího cíle výukové hodiny, od kterého se děti neměly odchylovat. Naopak listy volné dávaly prostor nápadům, postřehům a vlastní kreativě dětí.

5.2.1.2 Pomůcky pro vyplnění deníku

Vypracovávání povinných i dobrovolných pracovních listů bylo především formou vytváření obrázků metodami kreslení (kresba tužkou, fixem, pastelkami nebo vytváření lepených koláží. Několik listů bylo založeno na obtiskování stop zvěře. Na listu „schovej zajíce“, děti vytvářely koláž z nasbíraných přírodnin, které poté lepily na pracovní list s předkreslenou siluetou zajíce.

Vzhledem k tomu, že volné pracovní listy děti vypracovávaly doma, nebyl kladen zvláštní důraz na použité pomůcky. Při vypracovávání povinných pracovních listů, které byly zpracovávány ve škole, měli děti na výběr více různých pomůcek (pastelky, fixy), nebo přímo přidělené pomůcky (razítka, lepidla).

5.3 Nástroje pro tvorbu návodu a pracovních listů lesního deníku

Pro vytvoření Návodu pro „nezasvěceného“ pedagoga a Lesního deníku byly použity běžně dostupné programy Microsoft Word, Microsoft Excel a Paint.net. Pokud by měl „nezasvěcený“ pedagog potřebu dotvoření či změny tématu pracovního listu, měl by si vyčlenit zhruba 15 minut a postupovat dle následujících kroků. Při tvorbě volného pracovního listu byl využit program Microsoft Word. Zvolením nadpisu pracovního listu, doplněním a přes funkci vložení obrazce, kterou ohraničíme plochu pracovního listu, vytvoříme prostor, do kterého bude vypracován úkol zadaný dětem. Při tvorbě povinného pracovního listu by byl postup až do tohoto bodu stejný, s tím rozdílem, že do ohraničení pracovního listu vložíme buďto obrázek vlastní nebo např. z volně dostupných na Wikimedia Commons (Wikimedia Commons, © 2023), či například tabulku z Microsoft Excel, dle potřeby vyučujícího.

Výroba jednoho pracovního listu nebyla delší než 10 minut. Časová dotace 15 minut na výrobu jednoho pracovního listu by tedy měla být naprosto dostačující.

5.4 Otevřené otázky pro zhodnocení zpětné vazby

Z důvodu zjištění efektivnosti a úspěchu vytvořené didaktické pomůcky Lesního deníku byly dětem i pedagogům položeny otevřené otázky ke slovnímu zhodnocení didaktické pomůcky, k posouzení jejích kladů a záporů z důvodu možnosti vylepšení lesního deníku a dále ke zjištění ochoty a motivace práce s lesnickým deníkem. Vytvořené otázky k posouzení lesního deníku byly uzpůsobeny zvlášť pro děti a zvlášť pro pedagogy.

Otázky pro děti byly pokládány ústně, formou diskuse. Ta spočívala v tom, že pedagog si s dětmi během kroužku sedl a kladl jim dotazy. Kdo z dětí chtěl, mohl odpovědět, popřípadě reagovat na názor jiného účastníka. Otázky pro děti byly následující:

- *Jak se vám v kroužku líbí?*
- *Líbí se vám aktivity, které spolu děláme?*
- *Co vás zatím bavilo nejvíc?*
- *Je něco, co vám v kroužku chybí?*
- *Jak se vám líbí vaše Lesní deníky? Vylepšili byste na nich něco?*
- *Co vyplňování (vymalovávání) pracovních listů, baví vás ve škole, ale i doma?*

Pro zhodnocení z pohledu pedagogů (vedoucích kroužků) byl sestaven krátký rozhovor s vedoucími kroužku, s hlavní vedoucí Mgr. Pavlínou Sedlákovou, a s pomocným pedagogem. Vyučujícím byly pokládány otázky podobného charakteru, ale vztahovaly se k Lesnickému deníku i k návodu pro „nezasvěceného“ pedagoga.

- *Jak se Vám s výukovými pomůckami pracovalo?*
- *Myslíte si, že struktura návodu je dostatečná k tomu, aby dle něj bylo možné kroužek vést?*
- *Jaké byly reakce dětí? Co jim dělalo největší problémy?*
- *Potýkali jste se vy osobně při řízení Návodem s nějakými problémy?*
- *Co byste pomůckám vytkli, a co naopak ocenili?*

6. Výsledky

Cílem praktické části bakalářské práce bylo vytvořit návod pro „nezasvěceného“ pedagoga – osnovu jednotlivých vyučovacích hodin při vedení mysliveckého kroužku a detailně ji zpracovat. Dále tento výukový materiál použít v konkrétním mysliveckém kroužku a řídit se dle něj v průběhu školního roku. Výstupem, odezvou, ze strany dětí jsou Lesní deníky – pracovní listy, do nichž si děti zaznamenávaly to důležité a zajímavé z daného tématu. Dalším cílem bylo následné vyhodnocení použitelnosti těchto výukových pomůcek.

Myslivecký kroužek navštěvovalo 14 dětí prvního stupně ve věku 7 – 11 let. Všechny děti se zapojily do tohoto projektu.

6.1 Výstupy z Návodu pro „nezasvěceného“ pedagoga

Byl vytvořen třinácti stránkový dokument provázející „nezasvěceného“ pedagoga vedením jednotlivých výukových hodin mysliveckého kroužku v rámci jednoho školního roku viz Příloha 1. Návod byl vytvořen tak, aby měl jednotnou a přehlednou formu. Návod byl rozdělen do 4 bloků s hlavními cíli, a to dle ročních období. Velký důraz byl kladen na vytváření aktivit, při kterých dojde k zapojení všech smyslů dětí. Pro každou jednu výukovou hodinu byly stanoveny pomůcky pro pedagoga a děti, cíl dané hodiny, motivace a na závěr reflexe. Ukázka návodu k jedné výukové hodině je zobrazena na Obrázku č. 3.

2.6. Pozorování stop na obnově 2. 2. 2023

Cíl: Spolu s dětmi nalézt stopy zvěře na čerstvě napadaném sněhu - obnově a určit jaký druh zvěře je tu zanechal.

Pomůcky: Obrázky se stopami zvěře.

Motivace: Výlet je nutno naplánovat podle aktuálního počasí, pokud je předpověď nepříznivá, pokusíme se upravit termín kroužku na den, kdy napadne nový sníh. V případě, že bude počasí dlouhodobě nepříznivé, mohou být termíny dalších schůzek zaměněny.

Na výpravě do lesa zavedeme děti do blízkosti místa, na kterém se zvěř přikrmuje, abychom měli zajištěn dostatek stop. Z jednotlivých stop děti určí, o jaký druh zvěře se jedná a mohou se pokusit si stopy propojit a určit směr, ze kterého zvěř přišla. Po cestě domů upozorníme děti na důležitost stopařství pro odhad počtu zvěře, která ke krmným zařízením chodí. Vzpomeneme si s dětmi, které stopy se jim pletly a znovu si zopakujeme hlavní znaky.

Volný pracovní list: Nakreslí řady stop.

Obr. č. 3 Příklad návodu k výukové hodině

6.2 Výstupy z Lesního deníku

Odezvou dětí na vedení kroužku za pomoci Návodu pro „nezasvěceného“ pedagoga byly Lesní deníky. Byly to jimi ozdobené desky, do kterých si postupně vkládaly vyplněné pracovní listy.

Pracovní listy pro děti byly dvojího charakteru: povinné, vypracovávané přímo na hodinách a dobrovolné, založené pouze na ochotě a zájmu dítěte. Tyto pracovní listy byly volnějšího charakteru, děti si je mohly vyplňovat dle jejich uvážení, na základě nabyté zkušenosti z konkrétní hodiny.

Ukázalo se, že děti vcelku ochotně vyplňovaly povinné pracovní listy. Ve většině případů nedocházelo ani k odklonu od tématu dané hodiny. Například u hodin s pojmenováním „Příprava na výpravu do lesa“, bylo dětem vysvětlováno, co by bylo vhodné si s sebou zabalit do batohu. Na konci hodiny byl dětem rozdán pracovní list, kam měly zaznamenat co si s sebou vezmou viz Obr. č. 4. Děti na list zvládly vyjádřit naprostou většinu doporučovaných věcí, a dokonce přijít i s vlastními nápady, jako je například mobilní telefon.

1. pracovní list

Příprava na podzimní výpravu

Co si dáš do batůžku?

1. pracovní list

Příprava na podzimní výpravu

Co si dáš do batůžku?

1. pracovní list

Příprava na podzimní výpravu

Co si dáš do batůžku?

1. pracovní list

Příprava na podzimní výpravu

Co si dáš do batůžku?

Obr. č. 4 Ukázky vyplnění 1. pracovního listu, Příprava na podzimní výpravu, co si dáš do batůžku?

Dobrovolné listy, děti vypracovávaly s velkou chutí samy. Této aktivity se účastnilo všech 14 žáků, kteří je až na malé odchylky (z důvodu zapomenutí) vypracovávaly systematicky a důsledně. Při vypracovávání dobrovolných listů nebyl kladen zvláštní důraz na použití speciálních pomůcek. Každé dítě pracovalo s tím, co doma mělo a s čím se mu pracovalo dobře.

Vyplňování/dokreslování pracovních listů probíhalo například formou kreslení pastelkami, fixami, obtiskováním, či lepením přírodnin – vytvářením koláže viz Obr. č. 5.

22. 9. 2022

A,
2. pracovní list

Zachraň zajíce!
Za co se schová v přírodě?

6.10

B,
Zážitek z kroužku

2.10

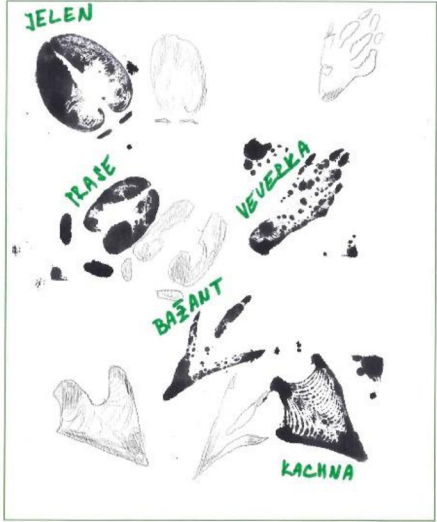
C,
Zážitek z kroužku

15. 12. 2022

D,
4. pracovní list

Stopy zvěře
Kdo tu byl?

Obrázek č. 5 Ukázky rozdílných způsobů (metod) vypracování pracovních listů. Metody se odlišovaly použitím odlišných pomůcek pro vyplnění pracovního listu a) koláž, b) kresba pastelkami c) kresba tužkou d) použití razítek.

Často také docházelo k jevu, kdy starší dítě pomáhalo dítěti mladšímu, a to jak při vědomostních aktivitách, tak při vyplňování Lesního deníku. Toto bylo hodnoceno vedoucími kroužku velice kladně, protože děti se zvládaly vzdělávat mezi sebou a rozšiřovat tak nabyté vědomosti, navíc se současně učily vzájemné pomoci kamarádům, docházelo tak podpoře rozvoje jejich sociálního citění. V tomto případě se tedy kroužek s rozdílným věkem dětí jevil jako více efektivní pro jejich vzdělávání a výchovu.

6.3 Výsledky zhodnocení didaktických pomůcek

Všech 14 dětí ve věku 7-11 let, 9 chlapců a 5 dívek, bylo formou diskuse dotázáno na následující otázky:

- *Jak se vám v kroužku líbí?*
- *Líbí se vám aktivity, které spolu děláme?*
- *Co vás zatím bavilo nejvíce?*
- *Je něco, co vám v kroužku chybí?*
- *Jak se vám líbí vaše Lesní deníky? Vylepšili byste na nich něco?*
- *Co vyplňování (vymalovávání) pracovních listů, baví vás ve škole, ale i doma?*

Všechny děti jednoznačně souhlasily, že se jim v kroužku líbí, a že aktivity které vykonávaly je bavily a byly pro ně přínosné. Při otázce, co je bavilo nejvíce, převládal názor, že to byly výlety s externisty, odborníky z oboru. Dětem v kroužku nic zásadního nechybělo, pouze jeden chlapec si posteskl, že by bylo dobré mít ve škole sovu. Naopak desky Lesních deníků by dle dětí bylo možné vylepšit, tak, aby se jim neohýbaly v tašce. V závěru děti souhlasily, že vyplňování pracovních listů je bavilo.

Dále byli dotázáni vedoucí kroužku, Mgr. Pavlína Sedláková a pomocný pedagog na tyto otázky:

- *Jak se Vám s výukovými pomůckami pracovalo?*
- *Myslíte si, že struktura návodu je dostatečná k tomu, aby dle něj bylo možné kroužek vést?*
- *Jaké byly reakce dětí? Co jim dělalo největší problémy?*
- *Potýkali jste se vy osobně při řízení Návodem s nějakými problémy?*
- *Co byste pomůckám vytkli, a co naopak ocenili?*

Dle jejich slov se jim s Návodem pro „nezasvěceného“ pedagoga pracovalo velice dobře. Kladně hodnotili zejména strukturu jednotlivých hodin, kdy přesně věděli, co bude zapotřebí zajistit před samotným zahájením vyučovací hodiny a co bude náplní hodiny samotné. Pochválena byla i obsahová stránka, zejména pomocný pedagog je do myslivosti opravdu „nezasvěcený“, a jak tvrdí, s pomocí Návodu by byl schopen vést výukovou hodinu i zcela samostatně. Pedagogové dále upozorňovali na fakt, že při práci s dětmi na pracovních listech byly vidět značné rozdíly mezi jednotlivými žáky. To bylo ale způsobené především rozdílným věkem dětí. Vedoucí kroužku tedy celkově hodnotili Návod pro „nezasvěceného“ pedagoga a lesnický deník jako vhodnou výukovou pomůcku.

Návod pro „nezasvěceného“ pedagoga a Lesní deník byly kladně ohodnoceny jak vyučujícími, tak žáky mysliveckého kroužku a osvědčily se tedy jako vhodné didaktické pomůcky.

7. Diskuse

Bakalářská práce s názvem Lesnický deník pro děti – výuková pomůcka pro vzdělávání na ZŠ měla za úkol poskytnout ucelený pohled na lesní pedagogiku a vytvořit návod a didaktickou pomůcku pro vedení mysliveckého kroužku.

V rámci rešeršní práce bylo zjištěno, že k tématu „lesní pedagogika“ existuje relativně velké množství odkazů např. Lipka, © 2019-2023, Ministerstvo životního prostředí, © 2022, Zřetel, © 2009-2023, ale při jejich podrobnějším prostudování vyšlo najevo, že se často odkazují jen k několika výchozím zdrojům. Z tohoto důvodu, byly do rešerše zahrnuty i některé bakalářské a diplomové práce, které se zpracovávaným tématem zabývaly.

Protože součástí zadání této bakalářské práce byl i požadavek na praktické vyzkoušení vytvořeného Návodu a na doložení vypracované poměrné části Lesního deníku některým z mysliveckých kroužků, byla již před začátkem školního roku 2022/2023 navázána spolupráce se Základní školou Lázně Kynžvart. Tato škola zaštiťuje myslivecký kroužek „Bystrá liščata“, který navštěvuje každoročně cca 15 dětí.

Samotná práce na rešerši byla započata až v průběhu školního roku, tzn. v době, kdy už byl ověřován Návod a zpracovány některé pracovní listy. Při hledání dalších informačních zdrojů na internetu, byly objeveny webové stránky „malý Adept myslivosti“ věnované provozování mysliveckých kroužků. Jde o projekt časopisu Myslivosť a jeho cílem je poskytnout všem zájemcům o vedení mysliveckého kroužku potřebné informace a materiály. Prostudování tohoto webu vedlo ke zjištění, že Návod a Lesní deník vytvořený v souvislosti se zpracováním této práce jsou postaveny na podobných základech. Koncept malého Adepta myslivosti počítá se třemi roky kroužku, přičemž za splnění úkolů během roku, náleží dětem ocenění v podobě „Odznaku“ - za první rok bronzový, za druhý stříbrný a po úspěšném absolvování třetího roku zlatý (Myslivosť, © 2018).

Oproti výše uvedenému projektu umožňují Návod a Lesní deník zpracované v rámci této práce volnější formu vedení kroužku, protože neurčují pevný cíl, jehož má být během školního roku dosaženo. Vedoucímu kroužku naznačují směr, ale je možné jej např. podle zájmu dětí měnit. Pro děti je také jednodušší se ke kroužku přidat, nebo jej naopak v případě potřeby opustit, aniž by měly pocit, že jsou kroužku nebo svým kamarádům něco dlužny.

7.1 Různé techniky vypracování pracovních listů Lesního deníku

Lesní deníky, byly postupně složeny z pracovních listů, které děti vyplňovaly různou formou práce. Nejčastěji šlo o kresbu pastelkami a fixami, lepení přírodnin a následnou tvorbu koláže, či obtiskování a následné překreslování stop zvěře.

Zařazení různých forem vyplňování pracovních listů bylo zvoleno z důvodu rozdílného stáří dětí, které myslivecký kroužek navštěvovaly (Myšáková a Zoufalý, 2013). Pro mladší děti bylo jednoduší obtiskování stop, či přilepování přírodnin, naproti tomu děti starší mohly více uplatnit své schopnosti při kreslení. Starší děti by mohly pracovat i s náročnějšími úkoly, kde by mohly i psát, ale deník musel být koncipován univerzálně pro obě věkové kategorie a muselo být zohledněno, že mladší děti ještě neuměly nebo se teprve začaly učit číst a psát.

7.2 Spolupráce mladších a starších žáků

Při aktivitách mysliveckého kroužku se často stávalo, že děti staršího věku pomáhaly při řešení úkolů dětem mladším. Starší děti se také stavěly do situace, kdy se mladším dětem snažily samy vysvětlit, parafrázovat, vedoucím dříve sdělované informace. Dle mého názoru byla taková spolupráce různě starých dětí oboustranně prospěšná. Mladší děti tak získaly nové poznatky, mohly odkoukat jisté dovednosti, a také byly být inspirovány k dalšímu učení. Naopak děti staršího věku si při učení utvrzovaly sociální vztahy a citění, učily se solidaritě, a také schopnosti vést a organizovat skupinu. Děti se navzájem více poznávaly, vytvářely přátelské prostředí a odbourávaly strach zeptat se na něco, co jim nebylo jasné.

7.3 Odborníci z praxe

Při realizaci výukových hodin bylo dětem představeno několik odborníků na probírané téma. Byl jím například odborník či ornitolog. Při dotazování dětí na to, co se jim v kroužku líbilo a co by naopak vylepšily, se často objevil následující názor: děti by chtěly více přednášek s odborníky, zejména takové, při kterých by uviděly praktické ukázky z povolání či záliby odborníka. Bylo by určitě vhodné připomínce dětí vyhovět a do osnov Návodu pro „nezasvěceného“ pedagoga doplnit více vstupů s odborníky z praxe. Například v návodu zcela chybí hodina zabývající se kynologií, přitom kynologů je poměrně mnoho a téma by to bylo zcela jistě velice zajímavé a s myslivostí související.

7.4 Další využití pracovních listů

Pracovní listy Lesního deníku jsou koncipovány jako samostatné archy papíru, povinné se stanovenými úkoly, dobrovolné jako prostor pro vlastní nápady a tvorbu v rámci probraného tématu. Toto volné uspořádání tak umožňuje využít jednotlivé pracovní listy Lesního deníku individuálně i mimo myslivecký kroužek např. při návštěvě škol nebo mateřské školy.

Při pořádání osvětových akcí pro veřejnost mohou být jednotlivé pracovní listy využity také jako forma propagačního materiálu.

7.5 Mobilní telefon do přírody ano či ne

V rámci vyplňování povinných pracovních listů, se občas projevila i žáková neočekávaná invence, např. u pracovního listu s názvem „Příprava na podzimní výpravu – co si dáš do batůžku?“, jehož zpracování spočívalo v nakreslení důležitých věcí, které by u sebe měly mít při nadcházející vycházce do přírody. Děti do pracovních listů zakreslovaly povětšinou věci, které jim byly během výukové hodiny doporučeny vedoucími, přesto se v pracovních listech objevil nakreslený mobilní telefon, který nebyl během výuky zmíněn.

Vyvstává zde tedy problém k diskuzi - mobilní telefon na výpravu do přírody, ano či ne? Podle Psychologického institutu Re:Life (© 2023) nás v dnešní době moderní technologie potkávají na každém kroku a není proto překvapivé, že mobilní telefony používají i nejmenší děti.

Mobilní telefony mohou být velmi přínosné - rodič může polohu telefonu, potažmo dítěte sledovat na dálku, a mít tedy přehled o tom, kde se jeho dítě nachází. To může být dobře využito například při ztrátě dítěte v lese, v terénu a prostředí, které nezná. Pokud by se dítěti stal úraz, za pomoci telefonu si také může zavolat pomoc (Psychologický institut Re:Life, © 2023).

Z druhého pohledu, děti jsou v dnešní době přehlcneny on-line světem, na který jsou v mnoha případech až příliš vázání. Tato vázanost, mnohdy až závislost, může dětem způsobovat zdravotní potíže, a to jak po fyzické, tak psychické stránce. Je proto důležité učit děti najít rovnováhu mezi „on-line a off-line“ světem (Psychologický institut Re:Life, © 2023).

Prostředí mysliveckého kroužku, které je spjato s vycházkami do přírody, nauce o lese, zvěři a myslivosti, je prostředím ideálním právě pro odreagování a alespoň chvilkovému upuštění od používání technologií. Mobilní telefon by měl být v tomto případě pouze pomůckou pro výuku nebo pro nouzovou komunikaci, kterou má u sebe pedagog.

7.6 Materiál pro zhotovení Lesního deníku

Ve výsledcích jsou zpracovány otázky a odpovědi cílené na děti a na funkčnost vytvořených výukových pomůcek. Jedna z otázek byla směřována na Lesnické deníky vyplňované dětmi. Dotaz zněl: Jak se vám líbí vaše Lesní deníky? Vylepšili byste na nich něco?

V odpovědích dětí byl zaznamenán názor, že deníky se často ohýbaly, a to většinou při přepravě v aktovce nebo když byly brány přímo na vycházky do přírody - zde byly navíc vystavovány nevhodným povětrnostním podmínkám.

Je pravdou, že Lesní deníky jsou určeny dětem, u kterých by se měla předpokládat ne vždy vhodná manipulace s předměty. Materiál rychlovazačů, použitých při výrobě Lesních deníků, byl sice plastový, ale ne pevný a odolný. Bylo by proto vhodné, více se zamyslet, a při výrobě nových Lesních deníků použít materiál vhodnější. Možným řešením by například mohlo být vybrání vstupního poplatku od rodičů dětí. Tento poplatek by se mohl využít k zadání tvorby pevných desek od profesionální firmy, nebo nákupu dražších typizovaných rychlovazačů s tvrdými deskami.

8. Závěr

Z prostudovaným literárních zdrojů vyplývá, že nejpodstatnější je při vedení mysliveckého kroužku odhodlání a nadšení vedoucího. Pro takového člověka může být dočasnou překážkou nedostatek informací o daném tématu. Právě pro tento případ byl vytvořen Návod pro „nezasvěceného“ pedagoga a Lesní deník. I při používání těchto výukových pomůcek se ale předpokládá samostudium a rozšiřování vzdělávání potencionálního zájemce.

Vytvořené pomůcky Lesní deník a Návod pro „nezasvěceného“ pedagoga byly otestovány v konkrétním mysliveckém kroužku, kladně ohodnoceny, a to jak dětmi, tak vedoucími, a jsou proto vhodným a v praxi prověřeným pomocným materiálem při vedení mysliveckých kroužků.

9. Seznam literatury a použitých zdrojů

MONOGRAFIE

Cornell, Joseph. *Sharing Nature with Children: The Classic Parents' and Teachers' Nature Awareness Guidebook*. Nevada City: DAWN Publications, 1979. 140 s. ISBN 0-916124-14-2.

Čech, Jiří. *Lesní Pedagogika v rámci sociální pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. Katedra sociální pedagogiky, 2015. 88 s. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Veronika Nýdrlová.

Kozák, Jaromír. *Průřezové téma „Les“ a lesní pedagogika jako jedna z možností jeho realizace*. Praha: Univerzita Karlova. Přírodovědecká fakulta, 2012. 180 s. Vedoucí diplomové práce: doc. PaedDr. RNDr. Milada Švecová, CSc.

Ofner, Sabine. *Waldpädagogik als Element der Erlebnispädagogik*. Klagenfurt: Alpen-Adria-Universität. Fakultät für Kulturwissenschaften, 2009. 113 s. Vedoucí diplomové práce: Univ. Prof. Dipl. Päd. Dr. Stephan Sting.

Pávková, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999. 229 s. ISBN 80-7178-295-5.

Randová, Anna. *Lesní pedagogika*. České Budějovice: Jihočeská Univerzita. Pedagogická fakulta. Katedra pedagogiky a psychologie, 2011. 87 s. Vedoucí bakalářské práce: Ing. Lenka Smržová.

Řídelová, Vlasta. *Aplikace lesní pedagogiky v didaktickém programu „Stezka korunami stromů“*. České Budějovice: Jihočeská Univerzita. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky, 2014. 109 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Zdeněk Toušek.

Smutný, Petr. *Myslivecká práce s mládeží*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita. Lesnická a dřevařská fakulta. Ústav ochrany lesa a myslivosti, 2007. 54 s. Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Josef Feuereisel, Ph.D.

Synek, Michal a Žatka, Radomil. *Environmentální výchova v terénu*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012. 144 s. ISBN 978-80-87472-22-4.

Šamánková, Eva. *Význam mimoškolní výchovy pro plnohodnotný rozvoj dítěte*. Brno: Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. Katedra pedagogiky, 2011. 71 s. Vedoucí diplomové práce: PaDr. Jan Šťáva, CSc.

Voitleithner, Johannes. *Waldpädagogik in Österreich: Zwischen Naturerlebnis, Bildung und forstwirtschaftlicher Öffentlichkeitsarbeit. Schriftenreihe des Instituts für Sozioökonomik der Forst- und Holzwirtschaft*. Vídeň: Universität für Bodenkultur, 2002. 117 s.

INTERNETOVÉ ZDROJE

BOLDIŠ, Petr. *Bibliografické citace dokumentu podle CSN ISO 690 a CSN ISO 690-2: Část 1 – Citace: metodika a obecná pravidla* [online]. Verze 3.3 (2004). ©1999–2004, poslední revize 11.11. 2004 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <<http://www.boldis.cz/citace/citace1.pdf>>.

BOLDIŠ, Petr. *Bibliografické citace dokumentu podle CSN ISO 690 a CSN ISO 690-2: Část 2 – Modely a příklady citací u jednotlivých typů dokumentu* [online]. Verze 3.0 (2004). ©1999–2004, poslední revize 11. 11. 2004 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <<http://www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>>.

Činčera, Jan. Doporučené očekávané výstupy pro environmentální výchovu. *Envigogika* [online], září 2011, roč. 6, č. 2 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <<https://www.envigogika.cuni.cz/index.php/Envigogika/article/view/59/63>>.

EnviWeb.cz. Ekologie. *Výkladový slovník environmentálních výrazů* [online]. EnviWeb, © 1999-2023 [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: <<https://www.enviweb.cz/eslovník/50>>.

EnviWeb.cz. Ekosystém. *Výkladový slovník environmentálních výrazů* [online]. EnviWeb, © 1999-2023 [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: <<https://www.enviweb.cz/eslovník/525>>.

EnviWeb.cz. Udržitelný rozvoj. *Výkladový slovník environmentálních výrazů* [online]. EnviWeb, © 1999-2023 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <<https://www.enviweb.cz/eslovník/239>>.

EnviWeb.cz. Životní prostředí. *Výkladový slovník environmentálních výrazů* [online]. EnviWeb, © 1999-2023 [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: <<https://www.enviweb.cz/eslovník/269>>.

Finnish Forest Association. *Forest education* [online]. Finnish Forest Association, © 2023 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <<https://smy.fi/en/teach-and-learn/forest-education/>>.

Forestpedagogics. *Mandate and superior objectives* [online]. Forestpedagogics, © 2017 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <<http://forestpedagogics.eu/portal/subgroup/>>.

Hromas, Josef. Životní prostředí pro život. *Myslivost/Stráž myslivosti* [online], červen 2005, č. 6 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <<https://www.myslivost.cz/Casopis-Myslivost/Myslivost/2005/Cerven---2005/ZIVOTNI-PROSTREDI-PRO-ZIVOT>>.

Lasy Państwowe. *Edukacja w LP* [online]. Lasy Państwowe, © 2018-2023 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <<https://www.lasy.gov.pl/pl/edukacja/edukacja-w-lp>>.

Lesní pedagogika. *Co je lesní pedagogika* [online]. Lesní pedagogika, © 2015a [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: <<https://www.lesnipedagogika.cz/cz/lesni-pedagogika/co-je-lesni-pedagogika>>.

Lesní pedagogika. *Kdo je lesní pedagog* [online]. Lesní pedagogika, © 2015b [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: <<https://www.lesnipedagogika.cz/cz/lesni-pedagogika/kdo-je-lesni-pedagog>>.

Lesní pedagogika. *Lesní pedagogika v Rakousku* [online]. Lesní pedagogika, © 2015c [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <<https://www.lesnipedagogika.cz/cz/lesni-pedagogika/lesni-pedagogika-v-evrope/lesni-pedagogika-v-rakousku>>.

Lipka. *Cíle venkovní výuky* [online]. Brno: Lipka, © 2019-2023 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <<https://www.venkovnivyuuka.cz/metodika>>.

Lipka. *Venkovní výuka: Metodika pro učení přírodou* [online]. Brno: Lipka, © 2019 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.lipka.cz/soubory/metodika_vv_2019--f11647.pdf>.

Máchal, Aleš. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou* [online]. © 2003, [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/el/ped/jaro2017/SV4BP_EnPr/69113650/pruvodce_praktickou_ekologickou_vychovou.pdf?lang=en>.

Marušáková, Ľudmila a kol. *Lesná pedagogika jako súčasť environmentálnej výchovy na Slovensku: Konceptia rozvoja* [online]. Zvolen: Národné lesnícke centrum, © 2010 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <http://www.lesnapedagogika.sk/portal/wp-content/uploads/Konceptia_lesnej_pedagogiky.pdf>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Děti, vedoucí, volný čas* [online]. Praha: Institut dětí a mládeže, © 2004 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <<http://www.nidv.cz/images/npublications/publications/files/05%20ZNV%20D%C4%9Bti,%20vedouc%C3%AD,%20voln%C3%BD%20%C4%8Das%20GOOGLE%20text.pdf>>.

Ministerstvo zemědělství. Lesnictví. *eAGRI.cz* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství, © 2009-2018a [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: <<https://eagri.cz/public/web/mze/lesy/lesnictvi/>>.

Ministerstvo zemědělství. Strategické cíle v myslivosti do roku 2030. *eAGRI.cz* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství, © 2009-2018b [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: <<https://eagri.cz/public/web/mze/lesy/myslivost/strategicke-cile-v-myslivosti.html>>.

Ministerstvo zemědělství. *Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství, © 2009-2023 [cit. 2023-03-10]. Dostupný z: <https://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/pravni-predpisy-mze/tematicky-pehled/Legislativa-MZe_uplna-zneni_zakon-2001-449-viceoblasti.html>.

Ministerstvo životního prostředí. *Akční plán na léta 2022-2025 ke Státnímu programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a environmentálnímu poradenství na léta 2016-2025* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, © 2022 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <[https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/environmentalni_vzdelavani_poradenstvi/\\$FILE/OFDN-AP%20EVVO_22_25-20012022.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/environmentalni_vzdelavani_poradenstvi/$FILE/OFDN-AP%20EVVO_22_25-20012022.pdf)>.

Ministerstvo životního prostředí. *Environmentální vzdělávání a poradenství* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, © 2008-2023 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.mzp.cz/cz/environmentalni_vzdelavani_poradenstvi> .

Myslivost. *Malý adept myslivosti* [online]. Myslivost, © 2018 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <<https://www.myslivost.cz/mam/>>.

Myšáková, Dagmar a Zoufalý, Petr. *Inspirační zdroje a didaktické materiály pro výtvarnou výchovu na 1. stupni ZŠ* [online]. Česká asociace pedagogického výzkumu, © 2013, [cit. 27. 3. 2023]. Dostupné z: <https://capv.cz/wp-content/uploads/2019/11/mysakova_zoufaly.pdf>.

Novák, Jiří. Problematika vyváženého vztahu mezi lesem a zvěří - Těžká zkouška NLP II. *Lesnická práce* [online], duben 2010, roč. 89, č. 4 [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <<https://www.lesprace.cz/casopis-lesnicka-prace-archiv/rocnik-89-2010/lesnicka-prace-c-4-10/problematika-vyvazeneho-vztahu-mezi-lesem-a-zveri-tezka-zkouska-nlp-ii>>.

Prýlová, Lada. Budování vztahu lesnictví a veřejnosti. *Lesnická práce* [online], prosinec 2005, roč. 84, č. 12 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <<https://www.lesprace.cz/casopis-lesnicka-prace-archiv/rocnik-84-2005/lesnicka-prace-c-12-05/budovani-vztahu-lesnictvi-a-verejnosti>>.

Psychologický institut Re:Life. *Kdy dát dítěti poprvé mobil a jaká pravidla si s ním nastavit?* [online]. Psychologický institut Re:Life, © 2023 [cit. 27. 3. 2023]. Dostupné z: <<https://re-life.cz/novinky/kdy-dat-diteti-poprve-mobil-a-jaka-pravidla-si-s-nim-nastavit>>.

Simanov, Vladimír. Co to je lesnictví, a co se od něj očekává v tomto století?. *Lesnická práce* [online], srpen 2009, roč. 88, č. 8 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <<https://www.lesprace.cz/casopis-lesnicka-prace-archiv/rocnik-88-2009/lesnicka-prace-c-8-09/co-to-je-lesnictvi-a-co-se-od-nej-ocekava-v-tomto-stoleti>>.

Smolík, Arnošt. *Pedagogika* [online]. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, © 2020 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.pf.ujep.cz/wp-content/uploads/2020/10/Studijn%C3%AD-opora_-Pedagogika.pdf>.

Svobodová, Hana. *Vztah myslivosti a lesnictví z pohledu lesnické pedagogiky* [ústní sdělení]. Lázně Kynžvart, 15. 2. 2023.

Waldpädagogik. *Warum Waldpädagogik?* [online]. Waldpädagogik, © 2023 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.waldpaedagogik.at/waldpaedagogik/warum-waldpaedagogik/?no_cache=1>.

Wikimedia Commons [online]. Wikimedia Commons, © 2023. Dostupné z: <https://commons.wikimedia.org/wiki/Main_Page>.

Wikipedia. *Pedagogika volného času* [online]. Wikipedia, © 2021 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Pedagogika_voln%C3%A9ho_%C4%8Dasu>.

Wikipedia. *Společenské vědy* [online]. Wikipedia, © 2022 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Spole%C4%8Densk%C3%A9_v%C4%9Bdy>.

Zřetel. *Výuka mimo školní prostředí, aneb učíme se v přírodě* [online]. Brno: Zřetel, © 2009-2023 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.zretel.cz/skoleni/vyuka-mimo-skolni-prostredi-aneb-ucime-se-v-prirode-webinar-2?include_other=true> .

10. Seznam příloh

Příloha č. 1: Návod pro „nezasvěceného“ pedagoga

Příloha č. 1: Ukázky vypracovaných částí Lesních deníků

PODZIM

Zahajovací hodina 8. 9. 2022 v učebně (začátek školního roku)

Cíl: Seznámení se s kolektivem, nastavení pravidel - respektování druhého (mluví pouze jeden), minimalizovat strach z mluvení před druhými; pomocí hry zjistit základní znalosti dětí v kroužku, jejich motivaci a představu o tom, co kroužek nabízí; založení Lesního deníku.

Pomůcky: Obrázky lesních zvířat, klobouk; karton s obrysem listnatého stromu, deset siluet listů, lepidlo, fixy a pastelky, pracovní listy Lesního deníku - titulní list a 1. pracovní list.

a) Lesní desatero

Cíl: Pomocí siluet listů lesních dřevin a obrysu stromu vytvořit tzv. Plakát lesního desatera, které by měly děti znát, aby při návštěvě lesa chovaly vhodně.

Motivace: Děti budou vyzvány, aby řikaly, jak se mají, nebo naopak nemají chovat v lese. S pomocí učitele vyberou deset základních pravidel, která napíší jednotlivě nebo ve dvojicích na siluetu listů a ty následně přilepí na obrys stromu.

- Chovat se tiše.
- Pohybovat se tak, abychom neohrozili sami sebe a ostatní.
- Přírodu si jen prohlížet, není potřeba si vše odnést.
- V lese se nekopou díry, nepřenáší velké kameny, nenarušují se drobné vodní toky.
- Co se do lesa přinese, to se z něj také odnese (odpadky).
- Nerozdělává se oheň.
- Nesahá se na mlád'ata, neruší se odpočívající zvěř.
- Nevstupuje se do míst s probíhající těžbou dříví.
- Na kole se jezdí pouze po vyznačených trasách.
- Nepouští se volně domácí zvířata včetně psů.

b) Zvířátka známá i neznámá

Cíl: Rozšířit pomocí hry znalosti o zvířátkách na obrázcích.

Motivace: Děti budou vyzvány, aby si z klobouku vytáhly obrázek, vzájemně si obrázky ukáží tak, aby byly schopné vytvořit řadu zvířátek podle abecedy, velikosti, barvy atd. Během svého řazení mají čas rozmyslet si, co o zvířeti vědí a následně svoje znalosti sdělí ostatním ve skupině.

c) Založení Lesního deníku

Cíl: Vytvořit Lesní deník - zápisník ze schůzek kroužku. Děti různými technikami vyplňují povinné a nepovinné pracovní listy. Povinné pracovní listy jsou číslované a vypracovávají je všechny děti tak, aby si lépe zapamatovaly nové informace. Nepovinné listy jsou určeny na doma a jejich zpracování je dobrovolné.

Motivace: Dětem budou rozdány pracovní listy, na této schůzce si vytvoří titulní stránku Lesního deníku - do připravené šablony vepíše své jméno (prvňáčkům pomohou kamarádi nebo lesní pedagog) a do rámečku namalují obrázek oblíbeného lesního živočicha.

d) Příprava na podzimní výpravu do lesa

Cíl: Připravit děti na výlet v návaznosti na roční období, rady na sbalení batůžku.

Motivace: Během výuky upozorníme děti, že následující schůzka bude v přírodě, kde si mohou užít různá dobrodružství, nutná je však obezřetnost v lese nejsou chodníky, takže můžeme zakopnout, šlápnout do bahna, umazat se. Do 1. pracovního listu si děti nakreslí věci, které si mají sbalit do batůžku.

Výprava do lesa 22. 9. 2022

Cíl: Poznat les všemi smysly, v tomto případě převážně zrakem. Dítě popíše zážitky, které zažilo v přímém kontaktu s lesem, zhodnotí hraní v lese z pohledu lesních obyvatel, les zažije jako místo, kde si může hrát, tvořit a objevovat. Děti by se měly v lese cítit bezpečně, neměly by se vněm bát.

Pomůcky: Plyšová sojka nebo jiná aktivizační pomůcka (loutka, šiška jako mikrofon, klacík jako ukazovátka), krepové fáborky, obrázek zvířat - rys ostrovid, jelen lesní, jelen sika, shozy, vábnička, lesní roh, siluety zajíce; sešívačka, 2. pracovní list.

a) Běhačka - hra cca 10 min.

Cíl: Naučit děti přemýšlet o lese jako o prostoru, který sdílejí s jeho přirozenými obyvateli, upozornit na důsledky nešetrného pohybu v lese.

Motivace: Sojka přivítá děti na jejich prvním výletě do lesa, popřeje hezké zážitky, ať si pobyt užijí a mají oči dokořán. Děti běhají ve fáborky vyznačeném prostoru a na slovo „sojka“ se zastaví a poslouchají zadání pedagoga jako např. vytvoř dvojici, trojici; jsi divočák, (dítě chrochtá a běží od lektora k vyznačené hranici) atd.

Po ukončení hry s dětmi probereme průběh hry, dědi si mezi sebou popisují zážitky a pocity. Zamyslíme se, zda jsme svým chováním (křik, běhání v porostu) mohli ovlivnit život v lese - děti by si měly uvědomit, že neohleduplným chováním v lese mohou plašit zvěř a ničit malé stromky.

b) Vidět a nebýt viděn - hra cca 10 min.

Cíl: Děti by měly pochopit životní strategii kořisti a predátora. Kořist bývá obezřetná, má svá útočiště a způsoby, jakými predátorovi uniká. Predátor musí umět svoji kořist najít a ulovit.

Motivace: Děti si během hry vyzkouší jak úlohu predátora, tak kořisti.

Hra: V hustém porostu hraničeném fáborky si děti hrají na „schovávanou“, jedno dítě dostane roli rýsa ostrovida (vysvětlíme, proč se zvíře takto jmenuje), ostatní děti představují jeho kořist a musí se schovat. Koho ostrovid uvidí, pokusí se příští hru schovat znovu a lépe, aby ho vidět.

c) Slyšet - hra cca 20 min.

Cíl: Pochopení chování zvěře v průběhu roku a během říje. Rozšíření znalostí o chování zvěře.

Motivace: Děti během hry hledají sluchem ukrytého pedagoga, který je k sobě láká vábničkou. Ukrytý lesní pedagog představující vůdčího samce zatroubí nebo zapíská na vábničku, zbytek dětí - laně a kolouši - ho musí najít v úkrytu. Na místě úkrytu jsou připravené shozy jelení zvěře, (jelen evropský, jelen sika) a lesní pedagog jim pomocí obrázků vysvětlí základní rozdíly mezi těmito druhy zvěře a jak se v lese pohybují. Objasní jim, co znamená slovo říje (namlouvání), kdy probíhá (polovina září - polovina října) a jak se zvěř v této době chová.

Na konci her si navzájem děti sdělují zážitky, srovnávají, jaké oblečení je nejlépe vidět a které naopak s přírodou splývá, jaké zvuky v lese slyšely, a jak v lese podle volání rozeznáme jelena evropského (troubení) a jelena siku (pískání).

c) Seber přírodniny a schovej zajíce

Cíl: Zopakovat si potřebu kořisti skrýt se před predátorem.

Motivace. Děti po cestě domů seberou přírodniny (větvičky, trávy, listy). Před koncem vycházky je pomocí sešívačky připevní na 2. pracovní list se siluetou zajíce tak, aby byl co nejlépe schován.

Výlet za jelení říjí 6. 10. 2022

Cíl: Pozorování jelení zvěře v době říje pomocí zraku a sluchu

Pomůcky: dalekohledy

Motivace: V době jelení říje lesní pedagogové vezmou děti do lesa na místa, kde se nachází říjiště jelenů. Z dostatečné vzdálenosti děti pomocí dalekohledů pozorují zvěř a poslouchají jelení troubení.

Volný pracovní list: Děti si mohou doma na volný pracovní list nakreslit nejzajímavější zážitky z výpravy.

Výprava do lesa na sběr lesních plodů (žaludů a bukvic) 20. 10. 2022

Cíl: Seznámit děti s běžnými druhy listnatých dřevin, jejichž plody slouží zvěři jako potrava, poučit je o potřebě příkrmování v zimním období. Při úrodě se snažit nasbírat nějaké plody.

Pomůcky: Obrázky stromů, papírové tašky pro sběr.

Motivace: Při vycházce s dětmi poznáváme listnaté stromy, ukazujeme jim hlavní poznávací znaky jako jsou např. tvary listů, postavení pupenů, barvu a strukturu kůry. Pod buky a duby hledáme plody, které použijeme v zimě na příkrmování zvěře.

Volný pracovní list: Děti si mohou doma na volný pracovní list nakreslit plody lesních dřevin.

Noční vycházka do lesa 3. 11. 2022

Cíl: Seznámit děti s našimi druhy sov a jejich zvukovými projevy.

Pomůcky: Čelovky, obrázky sov.

Motivace: Na noční vycházce poslouchat zvuky lesa a především houkání sov. Při vypnutých čelovkách vysvětlíme dětem, jak se sovy v noci pohybují a jak loví svoji kořist. Se zapnutými čelovkami na obrázcích sov ukazujeme jednotlivé rozdíly mezi nimi. Dětem je představen projekt Lesů České republiky, s.p., Vracíme sovy lesu, který se zaměřuje na zlepšování životních podmínek sov např. vyvěšováním hnízdních budek.

Volný pracovní list: Děti si mohou doma na volný pracovní list nakreslit oči sovy.

ZIMA

Přikrmování ptáků v zimě a příprava na zimní výpravu do lesa 18. 11. 2022

a) Přikrmování ptactva v zimním období

Cíl: Seznámení dětí s běžnými druhy ptactva, které přilétají na krmítka a vhodnosti zimního přikrmování.

Pomůcky: Obrázky ptáků a krmítek, 3. pracovní list k zimní výpravě do lesa

Motivace: S dětmi probereme nad obrázky nejčastější návštěvníky krmítek. Upozorníme na nutnost správného složení krmiva - pro hmyzožravé ptáky slunečnice, mák, ořechy a lojové koule (vždy zbavené sítěk); pro zmožravé proso, obilniny, čirok; pro plodožravé sušené jeřabiny, rozinky a rozříznutá jablka. Probereme vhodná místa, kam krmítko umístit, aby se do něj nedostaly kočky a aby byl v okolí dostatek úkrytů před dravci. Upozorníme na nebezpečí krmítek umístěných na venkovním okenním parapetu v podobě okenních výplní, ve kterých se odráží okolí a ptáci do nich při vyplašení mohou narazit.

b) Příprava na zimní výpravu do lesa

Cíl: Připravit děti na výlet v zimním období, rady na sbalení batůžku

Motivace: Prohlédneme si s dětmi Lesní deník, zopakujeme si všechno, co jsme si připravovali na výpravu do lesa na podzim a diskutujeme o tom, co je nutné si do batohu přibalit, tak aby nám bylo v lese příjemně. Po krátké diskusi si děti do 3. pracovního listu zakreslí věci, které se rozhodly si vzít na s sebou (čepici, rukavici, teplé ponožky, vhodnou obuv, teplé pití do termosky, svačinu).

Výlet do lesa v zimě 1. 12. 2022

Cíl: Ukázat dětem změny v přírodě v závislosti na změně ročního období, seznámit se liškou obecnou a jejím životem. Naučit děti vybírat si vhodná místa v lese pro hru tak, aby nerušily obyvatele lesa, upozornit na zvláštnosti pohybu v zasněženém lesním terénu, aby se nezranily. Zopakovat pravidla, jak se chovat v lese.

Pomůcky: Vyčiněná liščí kůže, obrázek lišky obecné, jezevce lesního, myšice lesní

Motivace: Děti na kraji lesa přivítá liška obecná a zeptá jich, zda vědí, proč má tak teplý kožíšek. Děti si pohladí liščí kožich a povídají si s pedagogem o lišce obecné, čím se živí, kde bydlí, o jejím způsobu života. Podobně proberou i další zvířata.

a) Hlad v zimě - hra cca 15 min.

Cíl: Na hře ukázat, jak těžké je pro zvěř sehnat potravu, pokud je rušena lidmi.

Motivace: Na polní cestě nebo okraji lesa vybereme místo, kde děti mohou během hry křičet. Pomocí batůžků vyznačíme prostor pro hru. Děti rozdělíme na polovinu - jedna polovina jsou děti, druhá představuje zvěř v zimě. Děti, běhají, křičí a baví se. Zvěř, hledá potravu, pokud uslyší křik, a vidí děti, běží si hledat potravu někam jinam (k baťohům). Po 5 minutách zastavíme hru a obměníme role.

Na konci hry se zeptáme dětí, jak se cítily, když mohly běhat jako děti, a jak se cítili jako zvěř, která nemohla najít nic dobrého, protože to v lese nebyl klid.

b) Zimní spánek - hra cca 15 min.

Cíl: Upozornit děti na zvířata spící zimním spánkem, vysvětlit, k čemu zimní spánek slouží a na nebezpečí, která zvířatům hrozí, pokud jsou vyrušena.

Motivace: V lese s dostatkem stromů a pařezů rozdělíme děti na dvě skupiny, a to na zvířata, která spí zimním spánkem (děti si dřepnou na bobek, opřou se o strom, nebo se přikrčí u pařezu) a na děti, které jsou v lese na výletě. Pokud dítě přiběhne ke spícímu zvířeti a zakřičí, zvíře se vzbudí a utíká pryč. Po pěti minutách opět prohodíme role.

Na konci hry probereme s dětmi, jak se cítili jako zvířátka, která někdo ruší. Vysvětlíme dětem, jak zvířata zimují - v norách, v doupatech, zahrabaní v listí, a že zvířata zimním spánkem šetří energii a své zásoby, které jim musí vystačit až do jara. Pokud je vyrušíme, musejí si hledat nové místo na přezimování, část potřebné energie spotřebují a hrozí jim, že zmrznou anebo je něco uloví.

Volný pracovní list: Nakresli kdo spí v zimě a jak vypadá jeho pelech.

Stopy zvěře a myslivecká zařízení 15. 12. 2022

Cíl: Děti se seznámí se základními stopami lesních zvířat, naučí se rozpoznat myslivecká krmná zařízení a dovědí se jaká potrava je vhodná v zimě pro zvěř.

Pomůcky: Obrázky lesních zvířat, razítka se stopami, pastelky a fixy, 4. pracovní list na stopy zvěře; obrázky mysliveckých zařízení a potrav, kterou předkládáme zvěři

a) Stopy zvěře

Motivace: Děti si na 4. pracovní list otisknou stopy zvěře, napíší, jakému druhu zvěře patří a pak se stopu se snaží co nejpřesněji nakreslit vlastní rukou. Při práci si všímají jednotlivých rozdílů a snaží se je zapamatovat.

b) Myslivecká zařízení

Cíl: Děti se naučí rozpoznávat jednotlivá myslivecká krmná zařízení, jaký typ potrav se do nich vkládá a jaké potraviny mohou zvěři naopak uškodit.

Motivace: Dětem na jednotlivých obrázcích ukazujeme a pojmenováváme jednotlivá krmná zařízení - krmelec, jesle, korýtko, zásyp atd. a obrázky různých druhů krmiva - sena, obilí, zeleniny, řepy aj. přiřazujeme ke správnému zařízení. Dále dětem vysvětlíme, že všechna zařízení je nutné pravidelně čistit, aby se mezi zvěři nešířily choroby. Upozorníme děti, že se na přikrmování zvěře musejí domluvit s myslivci.

Volný pracovní list: Nakresli některá myslivecká krmná zařízení.

Návštěva přezimovací obůrky s pozorováním spárkaté zvěře 5. 1. 2023

Cíl: Vysvětlit význam a funkci přezimovací obůrky pro zvěř a lesní hospodářství. Naučit se rozpoznávat pobytové znaky spárkaté zvěře.

Pomůcky: Dalekohledy, PL se stopami, kaštiny, žaludy, bukvice,

Motivace: Výprava je naplánovaná v době, kdy je zem pokryta prvním sněhem. Děti navštíví přezimovací obůrku, přinesou si žaludy a bukvice, které nasbíraly během podzimní vycházky a nechaly si je uskladněné ve škole. Pedagog seznámí děti s významem této obůrky, kdy se na počátku zimy za předkládanou potravou do obůrky stáhla zvěř ze širokého okolí a nyní je v ní uzavřená, aby nepůsobila škody v lese. Myslivci zvěř každodenně přikrmují, sledují její zdravotní stav a mohou ji přeléčit proti různým chorobám. V obůrce se děti podívají na zásoby sena a ostatního krmiva, z krechtu (zemní jámy s poklopem) si vytáhnou cukrovou řepu a ochutnají ji. Pedagogem jsou poučeny o zásadách správného skladování, aby nedocházelo k zahnívání nebo plesnivění potrav.

V obůrce pozorují pobytové stopy spárkaté zvěře (stopy, trus, stříž) a pak usednou na posedy v blízkosti krmných zařízení a pozorují dalekohledy krmící se zvěř.

Volný pracovní list: Nakresli, co jsi viděl v přezimovací obůrce.

Poznáváme zvěř žijící v oborách a bažantnicích 19. 1. 2023

Cíl: Vysvětlit dětem rozdíl mezi lesem, oborou a přezimovací obůrkou, seznámit je s daňkem skvrnitým, muflonem evropským a jejich původu a způsobu života.

Pomůcky: Interaktivní tabule, daňčí parohy - lopaty, mufloní rohy - toulce, pracovní list.

Motivace: Na přednášku si pozveme odborníka, který chová ve své oboře daňky skvrnitě a muflony evropské. Na interaktivní tabuli promítne dětem fotky z obory a vysvětlí jak se zvěř chová, čím ji krmí.. Dále bude probíhat diskuse, na témata, které budou děti zajímat.

Dále dětem vysvětlíme, že se obdobně jako zvěř spárkatá může chovat i zvěř pernatá, zpravidla bažant obecný. Zařízení, ve kterém se bažanti chovají se nazývá bažantnice.

Po přednášce děti zpracují 5. pracovní list, na kterém „ubytují“ daňka do obory a bažanta do bažantnice.

Pozorování stop na obnově 2. 2. 2023

Cíl: Spolu s dětmi nalézt stopy zvěře na čerstvě napadaném sněhu - obnově a určit jaký druh zvěře je tu zanechal.

Pomůcky: Obrázky se stopami zvěře.

Motivace: Výlet je nutno naplánovat podle aktuálního počasí, pokud je předpověď nepříznivá, pokusíme se upravit termín kroužku na den, kdy napadne nový sníh. V případě, že bude počasí dlouhodobě nepříznivé, mohou být termíny dalších schůzek zaměněny.

Na výpravě do lesa zavedeme děti do blízkosti místa, na kterém se zvěř přikrmuje, abychom měli zajištěn dostatek stop. Z jednotlivých stop děti určí, o jaký druh zvěře se jedná a mohou se pokusit se stopy propojit a určit směr, že kterého zvěř přišla. Po cestě domů upozorníme

děti na důležitost stopařství pro odhad počtu zvěře, která ke krmným zařízením chodí. Vzpomeneme si s dětmi, které se jim pletly a znovu si zopakujeme hlavní znaky.

Volný pracovní list: Nakreslí řady stop.

Lovecká hudba 16. 2. 2023

Cíl: Seznámit děti s loveckou hudbou a jejím postavením v tradiční myslivosti.

Pomůcky: Lesní roh, borlice.

Motivace: Na schůzku pozveme trubače, aby seznámil děti s mysliveckými hudebními nástroji a vysvětlil rozdíly mezi nimi. Trubač jim dále sdělí, od kdy se tyto nástroje používají a upozorní je, že každá skladba má nějaké poslání a při jaké příležitosti se hraje. Některé lovecké signály a skladby zahraje. Poté necháme děti, aby si hru na hudební nástroj samy vyzkoušely. Dětem, kterým se hra na hudební nástroj zalíbí, poradí, jak s hraním začít.

Volný pracovní list: Nakreslí myslivecký hudební nástroj.

Tajemství vody v lese 2. 3. 2023

Cíl: Vysvětlení významu a důležitosti vody pro zvěř, návštěva lesní studánky nebo napajedla.

Pomůcky: Pytle, rukavice, turistická nebo lesnická mapa, sladkosti na odměnu.

Motivace: Na výletě do lesa hledáme s dětmi pomocí mapy drobné vodní toky a pozorujeme jejich okolí. Dětem vysvětlíme, odkud se voda bere a proč je pro vše živé tak důležitá. U kaliště vysvětlíme jeho funkci - zvěř se v něm během letních měsíců chladí a bláto ji současně chrání před hmyzem. Navštívíme lesní studánku, vodu ochutnáme.

Během cesty sbíráme s dětmi odpadky (dopředu upozorníme, že nesmí sbírat nebezpečné předměty jako jsou injekční stříkačky nebo rozbité sklo, to sebere pedagog). Na jednotlivých odpadcích vysvětlujeme, čím jsou pro přírodu nebezpečné.

Na konci výpravy odměníme všechny děti za úklid lesa malou sladkostí.

Volný pracovní list: Nakreslí potok nebo studánku.

JARO

Myslivecká mluva a příprava na jarní výpravu 16. 3. 2023

a) Myslivecká mluva

Cíl: Seznámit děti s mysliveckou mluvou.

Pomůcky: Obrázky zvíře s popiskami v myslivecké mluvě.

Motivace: Dětem vysvětlíme, že myslivecká mluva je součástí mysliveckých zvyků a tradic. Na obrázcích různých druhů zvíře ukazujeme a mysliveckou mluvou popisujeme části těla a také chování zvíře.

b) Příprava na jarní výpravu

Cíl: Připravit děti na jarní výpravu.

Pomůcky: 6. pracovní list, pastelky a fixy.

Motivace: S dětmi diskutujeme o tom, co všechno je nutné si vzít s sebou do lesa a co oproti zimním výpravám můžeme nechat doma. Na 6. pracovní list si děti namalují, co v batohu nesmí chybět a jakou svačinu si s sebou sbalí. Dále si s dětmi povídáme o změnách v přírodě, probouzení lesa a zvíře.

Hmatové a čichové hádanky 6. 4. 2023

a) Hmatové pytlíky

Cíl: Pomocí hmatu rozeznat předměty a přírodniny ukryté v textilních sáčcích.

Pomůcky: Textilní sáčky, kamínky, bukové číšky, žaludy, parůžek, pírká, víčka od nápojů, listí, mech, šišky...

Motivace: Do látkových pytlíků vložíme jednotlivé přírodniny a vyzveme děti, aby do pytlíků sáhly poslepu rukou a hmatem se snažily rozpoznat, na co sahají. Až si předmět osahají všichni, rozřadí se na dvě skupiny podle toho, zda vědí nebo ne. Některého z dětí, ze skupinky, která předmět poznala, se zeptáme jaká je odpověď a zbytku dětí, jestli souhlasí.

Během hry vysvětlujeme dětem, že některá zvířata hledají svoji potravu pomocí hmatu např. mýval severní.

b) Čichové hádanky

Cíl: Rozpoznat bylinky a koření nejen zrakem, ale také pouhým čichem, vysvětlení významu léčivých rostlin pro člověka a zvěř

Pomůcky: Bylinky např. sušená máta, heřmánek, majoránka, jalovec, koření např. hřebíček, skořice, pomerančová kůra, textilní sáčky.

Motivace: Nejdříve s dětmi jednotlivé bylinky a koření postupně očicháme a pojmenujeme, následně bylinky vložíme do pytlíků. Děti se zavázanýma očima očichávají bylinky a koření a snaží se je poznat. Na závěr vyhlásíme vítěze.

Během hry vysvětlujeme dětem, že pro mnohá zvířata je čich hlavním smyslem, pomocí kterého vyhledávají svoji potravu např. medvěd. Dále dětem sdělíme, že i zvěř umí rozpoznat jednotlivé druhy bylin a „použít“ je jako lék např. pelyněk.

Parohy a shozy 20. 4. 2023

Cíl: Vysvětlení cyklu parožení jelení zvěře.

Pomůcky: Dalekohledy, různé druhy parohů, obrázky zvěře s parožím v různé růstové fázi.

Motivace: Na výpravě do přírody vysvětlíme dětem cyklus růstu a shazování paroží. Objasníme rozdíl mezi rohem a parohem, z jaké jsou tkáně, jak se nazývají jednotlivé části a k čemu jelenům paroží slouží. Při procházce stávaníšti se pokusíme nějaký shoz (paroh) najít. Upozorníme ale děti, že i shoz ležící v lese náleží majiteli nebo nájemci honitby a jeho odnesením by porušili zákon.

Volný pracovní list: Nakreslí různé druhy parohů a rohů.

Rodí se mlád'ata 4. 5. 2023

Cíl: Upozornit děti, že se blíží doba, kdy se budou v přírodě rodit mlád'ata, vysvětlit jim, že se k mlád'atům savců nesmí zbytečně přibližovat, protože by je samice odmítly a mlád'ata by uhynula hladem.

Pomůcky: Obrázky mlád'at.

Motivace: Pomocí obrázků naučíme děti mláďata správně pojmenovávat, narození daného druhu zvíře nazveme mysliveckou mluvou např. kladení, metání...

Dále dětem vysvětlíme rozdíl mezi mláďaty savců a ptáků z hlediska zacházení s nimi. Upozorníme je, že nikdy nesmí sahat na žádné mláďe savců, které naleznou v přírodě, protože by lidský pach zastrašil jeho matku (zaječici, srnu, laň...), která by ho opustila a mláďe by uhynulo hlady. Mohou se jen z dálky přesvědčit, zda není zvíře viditelně zraněné. Ke zraněnému mláďeti lze přivolat myslivce nebo pracovníka ochrany přírody. Naopak ptáčatům pomoci můžeme například tím, že je zvedneme ze země a posadíme na větev, nebo vrátíme zpět do hnízda. Matka si je podle křiku najde a nakrmí. Ptáci na rozdíl od savců nemají tak dobrý čich a náš pach je nezradí.

Volný pracovní list: Nakresli oblíbené mláďe.

Vítání ptačího zpěvu 18. 5. 2023

Cíl: Pozorovat ptáky v přilehlém okolí a poznávat jejich hlasy.

Pomůcky: Atlas ptáků, dalekohledy.

Motivace: Vycházku domluvíme s místním ornitologem např. z místní pobočky České společnosti ornitologické, nebo regionálního pracoviště Agentury ochrany přírody a krajiny ČR tak, abychom se mohli zúčastnit ukázky odchyty ptáků pomocí nárazových sítí. Chycené ptáky ornitolog vyprostí ze sítí, pojmenuje je a popíše základní rozpoznávací znaky. Po vyprostění všech ptáků ze sítí, pozorujeme pomocí dalekohledů ptáky v okolí a posloucháme jejich hlasy. S pomocí ornitologa určujeme, komu patří.

Volný pracovní list: Nakresli oblíbeného ptáka.

LÉTO

Představení lesa kamarádovi 1. 6. 2023

a) Co je v našem lese nej...

Cíl: Při plánování výletu pro kamaráda, který není členem mysliveckého kroužku, by si děti měly uvědomit, co les jim les přináší a zároveň jaká je mohou potkat nebezpečí (kterých odpovědí bude více).

Pomůcky: 7. pracovní list, tužka, pastelky

Motivace: Děti si představí, že je přijel navštívit kamarád z jiné části naší republiky, kterého mají vzít na výlet do lesa. Jak by vycházku naplánovaly, na co by ho nalákaly a na co upozornily?

Děti nakreslí do 7. pracovního listu to nejzajímavější, co na výpravu plánují. Nad hotovými pracovními listy probereme témata z předešlých schůzek jako např. zvěř a šelmy v lese, vodní úvary, myslivecká zařízení atd.

b) Strach má velké oči

Cíl: Naučit děti rozeznávat reálnou míru nebezpečí, které jim v lese hrozí od velkých šelem.

Pomůcky: Počítač, notebook nebo tablet, promítací přístroj, internetové připojení.

Motivace: S dětmi zhlédneme nahrávky s nebezpečnými situacemi ve spojení s divokými zvířaty. Po každé nahrávce se zamyslíme, zda viděné zvíře žije v české přírodě, jestli lidé nebyli v místě, kam je zakázaný vstup, nebo zvíře k útoku nevyprovokovali. U šelem, které se v České republice vyskytují (např. vlk nebo rys) se pokusíme na internetu nalézt podrobnější informace. Pokud budeme pečliví, zjistíme, že za posledních 100 let není z Evropy doložen žádný případ smrtelného napadení člověka vlkem nebo rysem.

Ohlédnutí za rokem s mysliveckým kroužkem 15. 6. 2023

Cíl: Shrnutím probraných témat podpořit děti, aby si uvědomily, kolik nových informací a dovedností se během celého roku naučily, sdílení zážitků s rodiči a kamarády.

Pomůcky: Lesní deníky vytvořené dětmi, kůže, parohy, myslivecký hudební nástroj.

Motivace: Děti si pozvou na poslední schůzku své rodiče a kamarády a představí jim, co se v mysliveckém kroužku naučili, poví jim co je bavilo, z čeho měli obavy, na co jsou pyšné.

Tuto schůzku je vhodné naplánovat do větších prostor (např.) tělocvična, školní jídelna), během uvítání hostů všechny děti pochválíme za práci v kroužku.

LESNÍ DENÍK

Jméno a příjmení: FILIP

LESNÍ DENÍK

Jméno a příjmení: FILIP

1. pracovní list

Příprava na podzimní výpravu

Co si dáš do batůžku?

2. pracovní list

Zachraň zajíce!

Za co se schová v přírodě?

Zážitek z kroužku

20.10

Zážitek z kroužku

3.11

Zážitek z kroužku

3. pracovní list

Příprava na zimní výpravu

Co si dáš do batážku?

1.12

Zážitek z kroužku

4. pracovní list

Stopy zvěře

Kdo tu byl?

Zážitek z kroužku

5. pracovní list

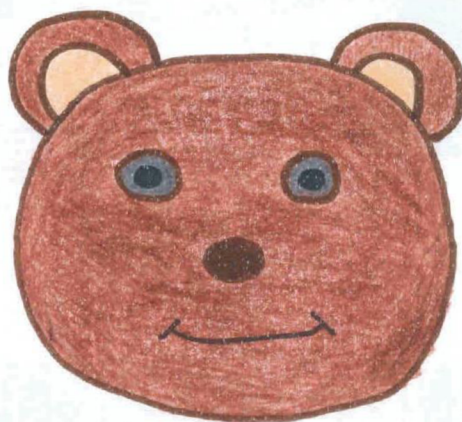
Obory a bažantnice

Kdo kde bydlí?

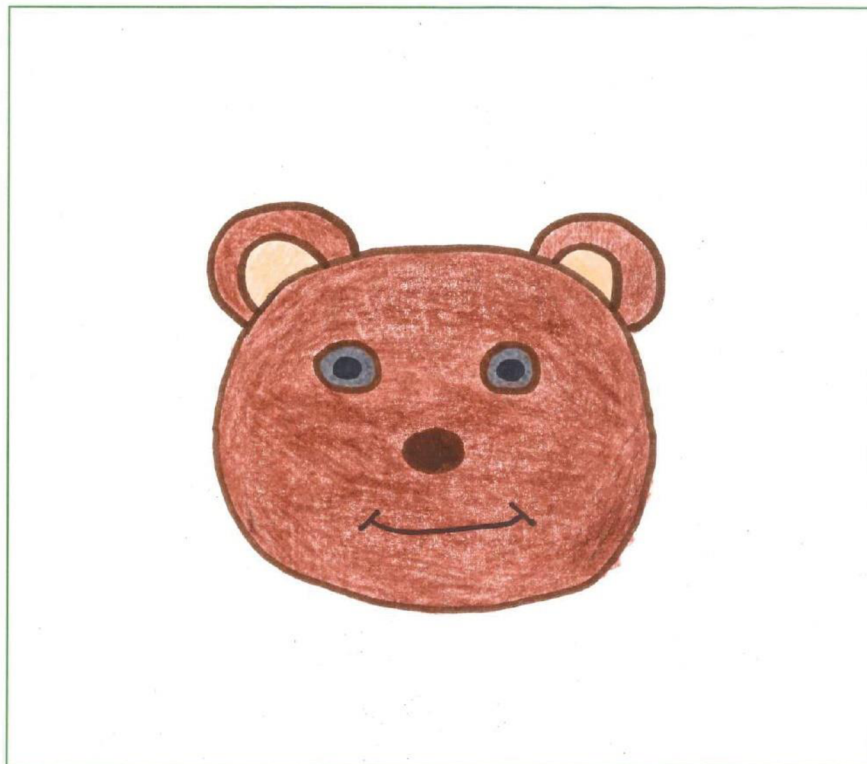
LESNÍ DENÍK

Jméno a příjmení: **JARMILA**

LESNÍ DENÍK

Jméno a příjmení: **JARMILA**

1. pracovní list

Příprava na podzimní výpravu

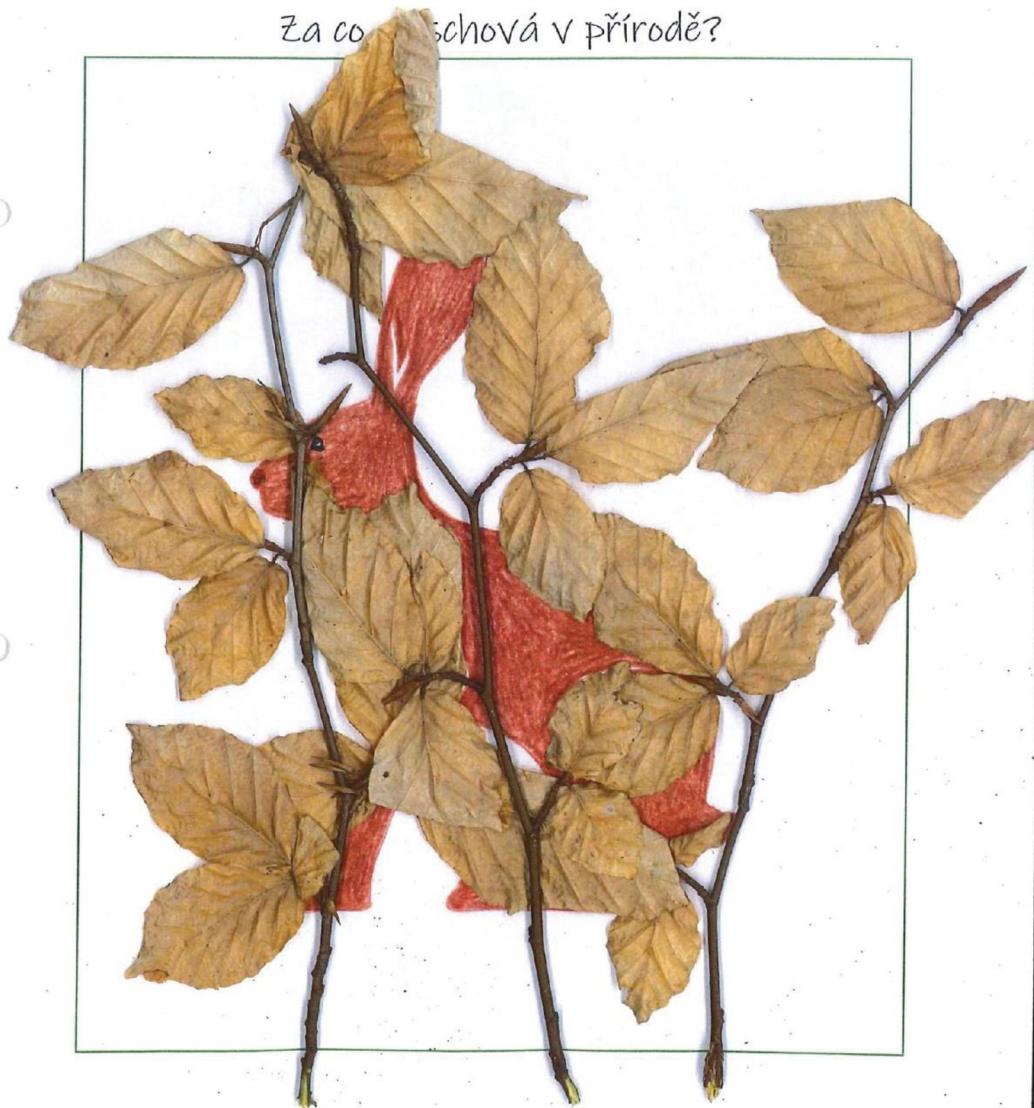
Co si dáš do batůžku?

2. pracovní list

Zachraň zajíce!

Za co se schová v přírodě?

6.10.2022

Zážitek z kroužku

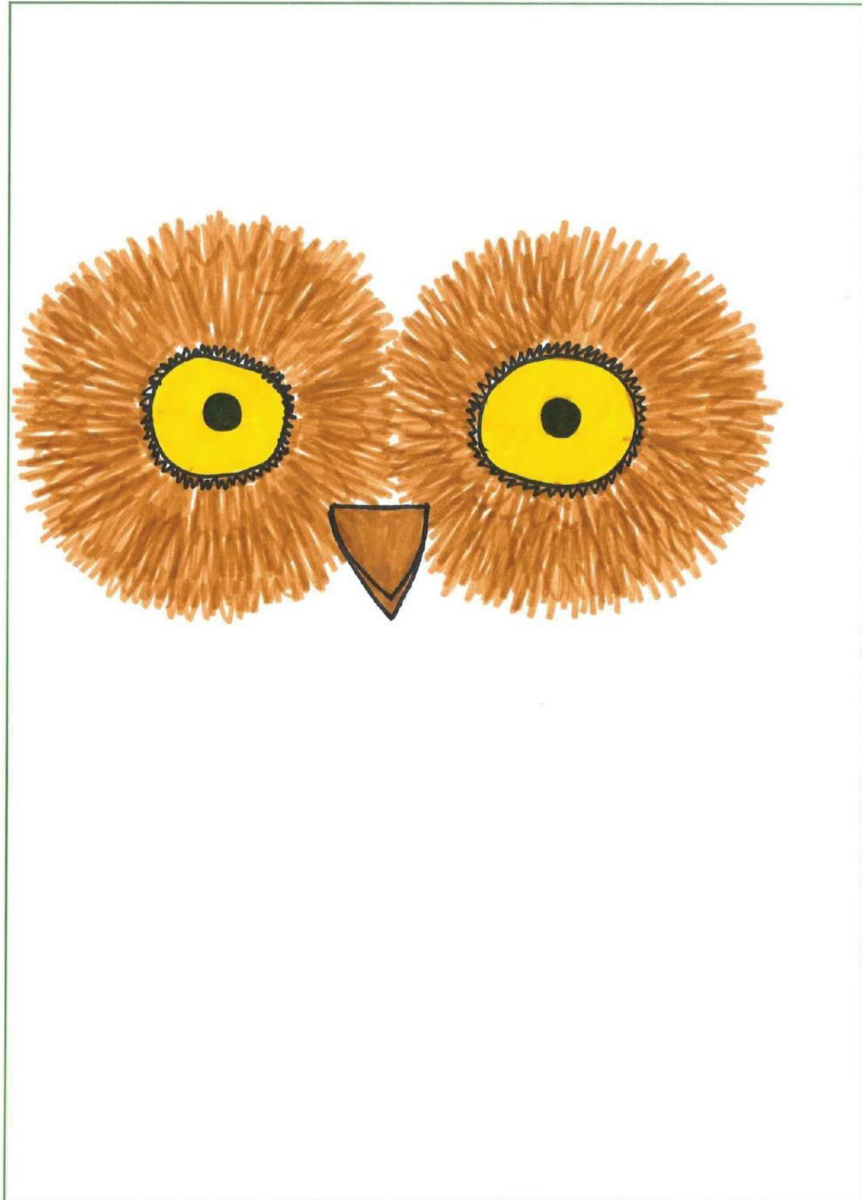

Zážitek z kroužku

3.11.2022

Zážitek z kroužku

3. pracovní list

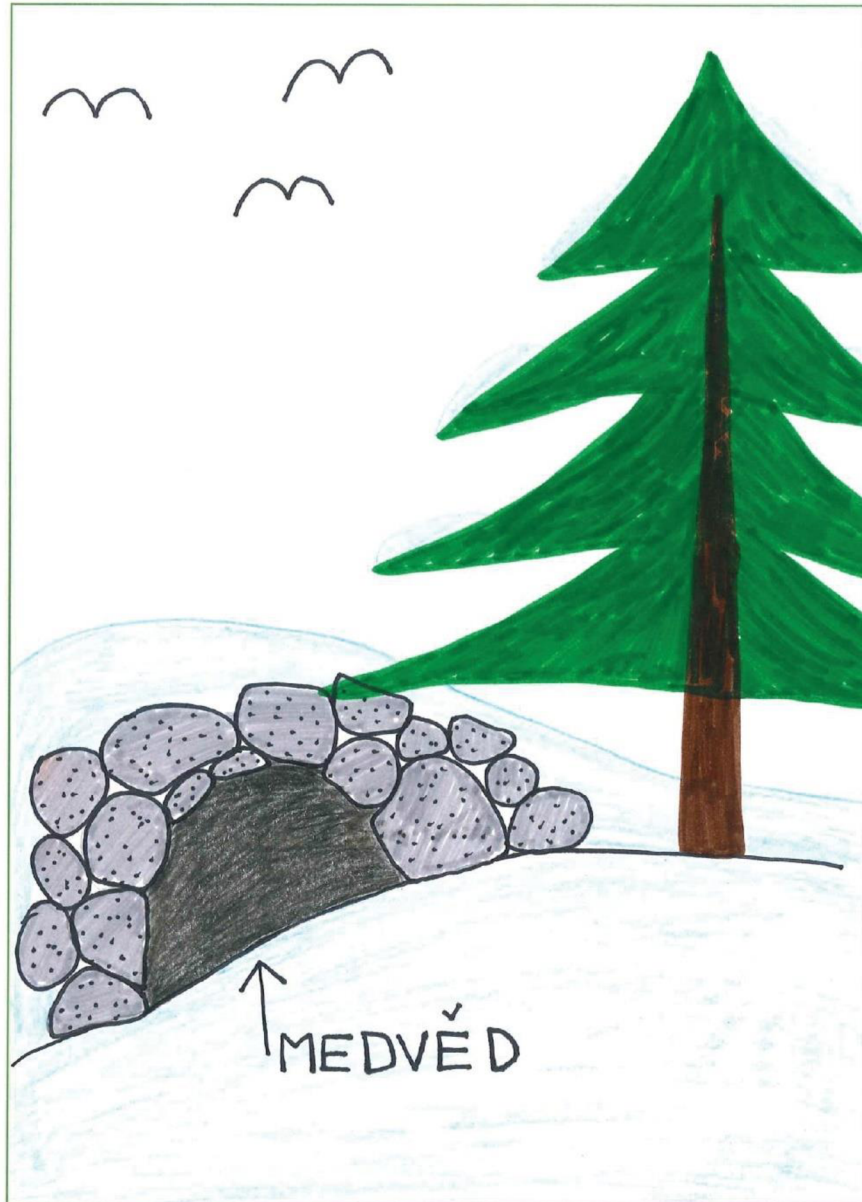
Příprava na zimní výpravu

Co si dáš do batůžku?

4.12.2022

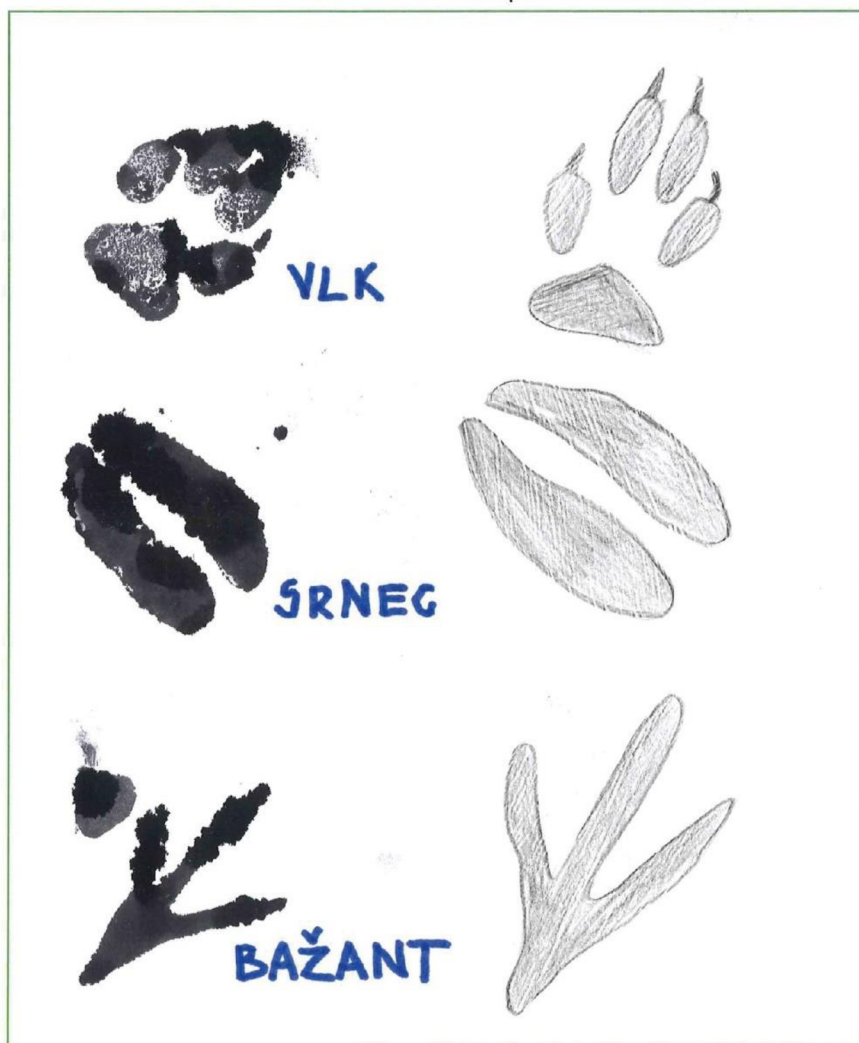
Zážitok z kroužku

4. pracovní list

Stopy zvěře

Kdo tu byl?

5.1.2023

Zážitek z kroužku

5. pracovní list

Obory a bažantnice

Kdo kde bydlí?

